

Ötödik évi folyam.
Pest, január 31-én 1858.

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj január-juniusig, azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díj Vasárnapi Ujság kiadó-bivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

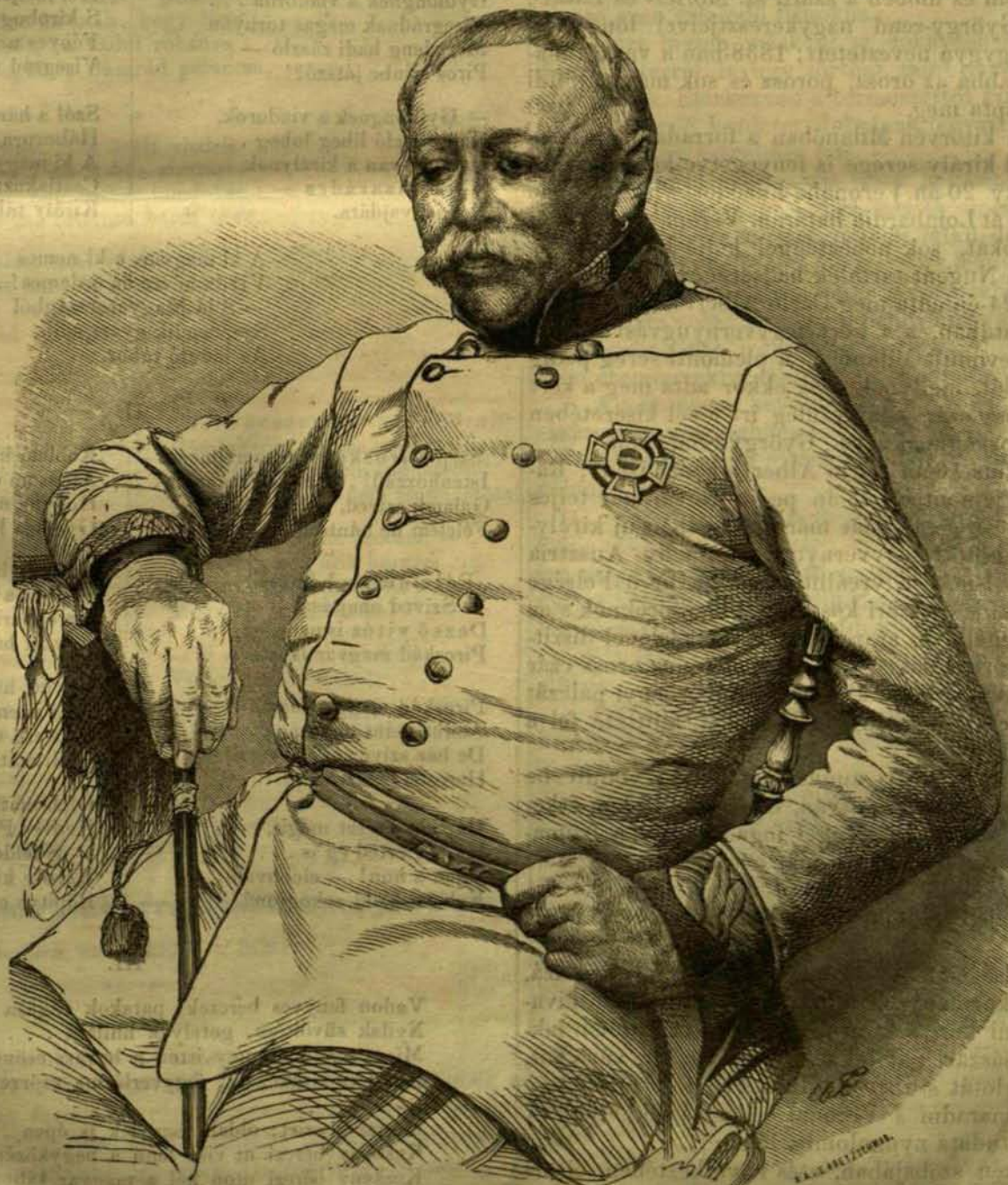
Gróf Radetzky József tábornagy.

Radetzky gróf *Radetzky József* cs. kir. tábornagy, valóságos titkos tanácsos és kamarás, volt lombard-velencei főkormányzó,

b. Melas tábornok hadsegéde a Trebbia melletti 3 napi csatában (junius 17.—19.) annyira kitünteté magát, hogy Melas jutalomra

ajánlotta, 1799-ben alezredessé s nem sokára ezredessé léptették elő. — Az 1800-diki hadjáratban az Albert vértesezred parancsnokává, 1801-ben érdemeiért a Terézia-rend kiskeresztésévé neveztetett.

1801 — 1805-diki éveket ezredével Sopronban tölté s e nyugalmas napokat katonai tudományának szélesbitésére fordította; 1805-ben vezérőrnagygyá neveztetvén, mint dandárnok Olaszországba küldetett. — A pozsoni békekötés után 1809-ig Bécsben lakott.

Az 1809-ki hadjáratban többször vívott győzelmet tulnyomó erő ellen, s fedezte a hadseregnek vissza- vagy folyókon átvonulását, mi által nem egyszer ő volt egyik vagy másik hadtest megmentője. — Az asperni ütközetben nem volt jelen.

1809-ben altábornagygyá lön. A német-wagrani ütközetben a kitűnök közt említett s a Mária Terézia-rend közép - keresztjével

Az 1794-ki francia hadjáratban második századosá lön. 1796-ban Olaszországban mint b. Beaulieu tábornagy hadsegéde. Voltrinál a francziák ellen olly nyomatékosan működött, hogy a jelentésben különösen ki lön tüntetve. Még ez évben őrnagygyá neveztetett az árkásztestületnél. E minőségben 1798-ban mint

Gróf Radetzky József. tábornagy.

diszített fel. Ezután valóságos udv. haditanácsossá s a főszállás-mesteri törzskar főnökévé Bécsben nevezetett ki, de már az 1813—14. és 15-ki hadjáratokban részt vett, s különösen kitűnt a kulmi csatában; ennek folytán az orosz czár a szent Anna-rend nagykeresztjét küldé meg neki.

Az I. Napoleon hatalmát megtörő lipcei csatára tett intézkedéseket ő tervezte. E csatában sebet is kapott, reá pedig Ferencz császár az ausztriai Lipót-rend nagykeresztjével, az orosz czár a sz. György-rend harmadik osztálya jelével diszíté föl, — 1814-ben pedig a briennei csatában szerzett érdemei elismerésül az orosz Newsky Sándor-rendet és a porosz vörös sas- és a bajor Miksa József-rend nagy keresztjeit nyerte.

1814-ben az 5-dik huszárezred táladonosává nevezetett. Az 1815-ki hadjáratban a badeni zähringi orosz-lán-, s a francia Lajos-rend nagykeresztjét és az orosz vitézségi kardot kapta meg, s még ez évben titkos tanácsossá lön s mint hadosztálynok Sopronba, 1818-ban Budára rendeltetett. Itt 1821-től kezdve, mint legidősb altábornagy, az országos hadiparancsnok adlatusa volt. 1829-ben lovassági tábornokká nevezetett s még ez év novemberében Olmützbe rendeltetett várparancsnokképen.

Elleneinek nem sikerült kivinni, hogy nyugalomba helyeztesék, mert Ferencz császár e javaslatot határozottan visszautasítá s Radetzkyt 1831-ben az olaszországi hadsereghez rendelé. Ugyanott még ez évben parancsnokló tábornokká nevezetett.

Most végre volt alkalma a tábornoki utasításokra, valamint a csapat-gyakorlatok javítására vonatkozó terveit valósítani, s adott ki ezt tárgyazó könyveket is. Ez utasítások szerinti első nagy hadi gyakorlat 1834. októberhóban ment végbe, s ez után ismételtetett minden évben. Ez idő alatt a veronai vár építésében nagy emléket állított magának. — Ugyan ez időben a szárd sz. Móricz- és Lázár-, valamint a pármái sz. György-rend nagykeresztjeivel lön feldisztítve. 1836-ban tábornagygyá nevezetett; 1838-ban a vaskorona-rend nagykeresztjét, továbbá az orosz, porosz és sok más külföldi rendek nagykeresztjét kapta meg.

1848. mártius 18-án kitörvén Milanóban a forradalom s másrészt Carlo Alberto szárd király serege is fenyegetve közeledvén a Ticino folyóhoz, Radetzky 20-án Veronába huzódott vissza. Carlo Alberto ugyanez nap kelt át Lombardia határán. Veronában összpontosítá a még hű csapatokat, sok nehézséggel kelle küzdenie, de május 25-kén egyesülvén Nugent tartalék hadseregével, 27-kén támadóra ment át. Julius 24-én adta meg Carlo Alberto seregének a főcsapást a custozai csatában, s a kért fegyvernyugvást megtagadta. Augusztus 6-án bevonult Milanóba, a piemonti sereg pedig 9-én hagyta el Lombardiát, mellynek csak ekkor adta meg a kért fegyvernyugvást. Az orosz czár sajátkezüleg irt levél kíséretében küldé meg a 82 éves tábornagnak a szt. György-rend jeleit.

Azonban 1848. mártius 16-án Carlo Alberto hadat izent; Radetzky 20-án bevonult Piemontba, 23-án pedig Novaránál teljes győzelmet vívott a királyi seregen s már mártius 26-án az új királlyal Victor Emanuellel kötött fegyvernyugvást, melly Ausztria hatalmát Olaszországban ismét helyreállította. Császár ő Felsége Vilmos főherczeg által küldé császári köszönetét a vezéreknék s az ősz tábornagnak, kinek melle az aranygyapjas-rend jelével diszített fel s kinek tiszteletére a császár érmet veretett; az orosz czár hadseregei fő tábornagyává nevezte ki s arany tábornagi pálczát küldött neki, Lajos bajor király pedig mellszobrát állíttatá fel a Wallhallában.

Végre Velence is bevétetett; augusztus 28-kán vonult be Radetzky. A császár által Bécsbe hivatván, oda sept. 13-kán érkezett meg s a legnagyobb ünnepélyességgel fogadtatott s a legmagasb kitüntetésekkel halmoztatott el; de már octoberben visszatért Olaszországba.

1854-ben meghalt neje, Strassoldo Franciska grófnő, kivel 1797. óta élt házasságban.

Midőn Császár ő Felsége 1850—57-ben Olaszországot beutazá, az agg tábornok mind főkormányzói, mind hadfőparancsnoki hivatalától magát fölmentetni kéré s az uralkodó egy kéziratában lakhelyül az olaszországi császári palotákat, a bécsi cs. kir. várlakot, az Augartenben levő palotát stb. felajánlá neki; de a tábornagy Olaszországban kívánt maradni s Veronát választá lakhelyül. A hadsereggel május 1-én tudatá nyugalomba lépését.

1857-ki május 21-kén szobájában, esés következtében, eltört bal lába csuklyója, melly sebe teljesen nem is gyógyult be többé,

mindazáltal annyira helyre állt, hogy julius 30-kán Veronából Milanóba költözhetett. Midőn eljött, a szegények számára 1200 lirányi segélyt hagyott hátra.

Milanóban dec. 30-án tüdőlobba esett, aztán szélhűdés lepté meg s a jelen év január 5-én a milanói villa realéban reggeli 8 órakor költözött el a más világra, éltének 92-ik évében.

Temetése ünnepélyes szertartásainak leírását hoztuk a Politikai Ujdonságokban, itt csak azt jegyezzük meg, hogy saját végrendelete értelmében Felső-Ausztriában Wetzdorfban temettetett el, s hogy temetése napján, január 14-kén birodalomszerte gyász isteni tisztelet tartatott, mellynek szertartásait Budán az ország főpásztora, bibornok herczegprimás végzé, ki sajátlag ez alkalomra jött le Esztergomból, kísérve a székes káptalan több tagjaitól.

Nyolcz gyermeke — öt fia s három leánya közül — már csak kettő él, t. i. gróf *Radetzky Tivadar*, nyugalmazott cs. kir. vezérőrnagy és *Friderika*, jelenleg Wenkheim grófné.

Dezső vitéz.

(1830.)

I.

Kisértet jár fönn az égen
Üstökös csillag képében;
Vészt jelent ez, vért jelent ez . . .
Oh nagy isten kérünk:
Kegyelmézz meg nekünk!

* * *

Károly király: minő dolog —
Gyülgöngnek a viadorok . . .
Visegrádnak magas tornyán
Mért leng hadi zászló —
Piros színbe játszó?!

— Gyülgöngnek a viadorok,
Hadi zászló libeg-lobog . . .
Haragja van a királynak
Hires Bazarádra —
Havasi vajdára.

Haragja van: megboszulja,
Országát is szertedulja, —
. . . Nem jót jelent az üstökös . . .
Ne kelj most csatára,
Magyarok királya!

— Mit nekem vész-előjelek?!
Hol méneim? . . . Elő velek!
S kirobog a — kidobog a
Fényes uri tábor
Visegrád várából.

Szól a harcukört riadása,
Háborura jeladása:
A ki magyar, a ki nemes —
Csatlakozzék már most
Király táborához!

A ki magyar, a ki nemes
Vitéz névre ha érdemes! . . .
— S jó Magyarországból
Szaporodik gyarapodik
Az induló tábor.

II.

„Szép Piroskám én szerelmem —
Istenhozzád! . . . el kell mennem!
Galamb szived, gyöngye kebled
Félelem ne bántsa! . . .”

„Félelem ne bántsa!
— Szived ohajtása —
Dezső vitéz ismerz engem:
Piroskád magyar lány!

Piroskád magyar lány,
Szeret, mint akarhány . . .
De bár szive zokog, vérzik:
Harczba ereszt mégis!

Harczba ereszt mégis, —
Ha bár érted ég is . . .
Éljen a hon! — elébbvaló;
Keblem hadd zokogjon!

Keblem hadd zokogjon —
Áldásom e kardon!
Hogyha megtérsz, lesz koszoru
Győztes homlokodra!

Győztes homlokodra . . .
— Bánatos sirodra! —
Ha elmaradsz: könyeim
Együtt halok érted!

Együtt halok érted . . .
A jó isten véled!
S Dezső vitéz utoljára
Öleli mátkáját . . .

Öleli mátkáját —
Kedves Piroskáját . . .
— S feldobog a jó paripa:
Károly király harczaiba
Röpitve gazdáját. —

III.

Vadon fenyves bérczek; patakok zugása . . .
Nyilak süvöltése, gerelyek hullása . . .
Mí cseng-bong ugy itten a havasi csöndben?
Lónyérítés hangzik, fegyverlárma csörren.

Magas a szirt; oldalt meredek is épen . . .
Keskeny bérczi ut visz lenn a hegyközépen;
Keskeny bérczi uton kél a magyar tábor. —
Villámok csattognak feje fölött, távol . . .

Oláh Bazarádnak elrejtözött népe
Észrevétlen támad király seregére;
Órjás szirt omol le magas hegytetőről —
Hősöket sodorva, a merre csak gördül.

Felhőszakadás van, köeső van itten,
Vasnyilakból záport támasztott az Isten, . . .
Fönn minden bokorban egyegy hadfi rejtve,
Kórákást zudit a megzavart seregbe . . .

Magyarok magyarok, hej ti dali népek:
Az a nagy vitézség mit használ most néktek?!
Beroskad a páncél . . . a paizs szétrecszen . . .
Bérczek oldalára bajnoki vér fecszen . . .

Megtörik az erő a lehetlenségen,
Sápad a merészség ennyi veszéségen;
Csak hát hőseleg halnánk! . . . Oh de ez hős halál?! . . .
— Szégyennel és kinnal küzködik a király . . .

Küzködik a király . . . Dezső vitéz pajzsa
A reá zuduló köveket föltartja.
— Menekülj oh uram! a te élted drága . . .
Ugyis halva fekszik már a hon virága!

Menekülj, — könyörgök — jer, cseréljünk mezet . . .
Mentésedre tán még ez az egy mód vezet!
— S Dezső kaczagánya Károly vállán lebeg,
Károly fején diszleg a sastollu főveg . . .

És nyargal a király vitézek sorába,
Vitézek sorába, — el is ér honába . . .
Hajh de megmentője?! . . . neki vége — vége —
Ráfördült a veszély vakmerő fejére.

Leng a szélben Dezső királyi palástja, —
S koronás sisakját az oláh, hogy látja:
Lezudul a bérczről, rá vadul rohanva . . .
— A királyt megölni, Bazarád parancsa.

Nem festem e képet: ez örült viadalt,
Dezsőnek csatáját: ezt a bus zivatart;
Megtörik a zihar vad szirtek homlokán:
Porba hull a vitéz, rettentő harc után.

A szép bibor-palást hősi vértől ázik,
A sisak rásujtott kardoktól szikrázik . . .
Jó Dezső eleste: véres nap lementé . . .
Ne örülj Bazarád: a király megmentve.

IV.

Öröm után jö a bánat,
Ebből ismét öröm támad . . .
Ah de a bu terhe alatt
Olyan sok szív kettészakad! —

— Piroskából Halványka lett:
Annyit busult és könyezett;
Kedvesének halálhíre:
Halálhír lön reményire.

— Oda vesztél, elmaradtál,
Engemet be árván hagyta! . . .
Dicsőséged ragyogása:
Az én szívem zokogása.

„Lesz koszoru homlokodra!”
Homlokodra — bus sirodra . . .
Sirod hol van: nem tudhatom,
Szivem mint fáj: nem mondhatom!

Haloványul az én orcám, —
Halovány szín illik hozzám . . .
Kinek meghalt szeretője:
Megverte a teremtője!

— S eljött eljött a kikelet,
Virágokat ültetgetett . . .
Virágokat ültetgetett:
Halványkának sirja felett.

Virágos sir keresztinél
Ott busul egy hervadt füzér . . .
Mit font hőse homlokára:
Rá tüzték a — fejfájára. —

Thali Kálmán.

Mint lön vagyonos emberré ifjabb Adorján Péter.

Elbeszélés, írta PÁLFFY ALBERT.

(Folytatás.)

VII.

Az ifju gazda folyvást előre haladott.

Megkapván pénzét a kármentesítő társulattól, azonnal még a nyár folytán építéshez fogott. A régi hiányos és czélszerűtlen házak és olák helyébe, szorgalma által, mintegy varázs szó erejére, emelkedének fel a leghelyesebb épületek. Holott is a csinosság a gazdálkodás rendszerével párosítván, az lett a dolog utó vége, mi-

szert Péternek belső telke inntul épen ugy példányképül szolgálhatott a faluban, mikéntkülső gazdasága e jeles hirt már ezelőtt is méltóképen megérdemlette.

Készen levén padlása, miután ott a fris tapasztás eléggé megszáradt, a fáradhatlan gazda maga személyesen vette vállaira a buzával tölt zsákokat, s a mult alkalommal vásárlott gabonaneműket, jó reménység fejében szépen felhordogatta.

E munkája közben lepte meg őt a bekövetkezett téli idő, mellynek azonban jó kedvvel nézhető eleje a nyarat munkában töltött ifju, miután éléskamarájában sem volt hiány a szükségesekben.

E mellett a fagyos és hózivatáros időben az uj gazdának elég ideje maradt, lakását belőlről is, mennyire lehet kicsinosítani. A jókora ablakok bő világosságot engedének a tiszta falakra befolyjni. A minden szegletből előtünő tisztaság szobájának első tekintetre a legnyájásabb s barátságosabb alakot kölcsönz. Ugy volt itt minden előre készítve, mintha a ház magános gazdája rövid időn más ujlakót is várna maga mellé, kinek itteni tartózkodását minél kedvesebbé szándékozott tenni.

Ugyanis egy idő óta a mi Péterünk szívében valamely eddig nem tapasztalt sajtászerű mozgalom, bizonyos magyarázhatlan nyugtalanság kezdte fészket verni.

A szerény ifju azonban önmaga előtt sem akarta bevallani, mi okozza lelkében e kényszerült változást, melly hovatovább, egész valóját hatalmába látszék keríteni. Bizonyos kecségető vágy, s a legédesebb reménység érzete élede fel keblében. Indulatának azonban olly nehezen tudott határozott nevére találni.

Elzárta tehát szívet, és hallgatott.

Minthogy azonban e sorok írójának mellőzhetlen kötelessége mindent, mi Péter viszonyainak megismertetéseül szolgál, az igazsághoz hiven tartózkodás nélkül elmondani: im vegye kulcsát az olvasó ezen érlelődő titkoknak.

Mert hiszen másként se soká lehetne az efféléket palástolgatni. Péterrel is ugy történt, mint más halandó ivadékával Éva anyánknak. Elérkezvén a természettől kirendelt ideje, ő is a nélkül, hogy ismerné kezdetét dolgának, egyszerre csak azon vette észre magát: hogy szerelmes lett.

Szerelmes, még pedig jelen helyzetéhez képest szemeit talán sorsán felül is magasabbra találta emelni: eljegyezvén szívében notárius uram fiatal, szép, művelt lelkü, de máskülönbben egyszerű, s természetes nevelésben felvirágozott leányát: Rózsikát.

Minthogy azonban Péter is tartózkodó volt e titkában, s épen nem akarta volna, hogy az időelött hirbe kerüljön a faluban, legyünk mi is gyöngédek iránta, s a fordítsuk figyelmünket egyelőre még azon eseményekre, mellyek ezen években Péterre bekövetkezének.

A summásan bevásárlott gabonának ára, a tavasz közeledtével csakugyan magasabbra szálla.

Péter azonban el nem hamarkodva a jó vásárt, így szóla magában.

— Mért sietnék e dologgal, midőn Istennek hála, semmi különös szükségem a pénzre, melly e gabonában fekszik. Ám maradjon még egy ideig padlásomon ez a kis élet, ha ugy is annyit, mennyiért vettem, még mindig megkaphatok érte. Aztán enni sem kér ott tölem magában, legfeljebb azt kívánja, hogy itt ott megforgassam az alját lapáttal. Erre pedig itt vagyok én, mig kezem a munkát elbirja.

Fájdalom, a következés, még annál is szigorúabban igazolta Péternek e véleményét, mint a hogy annak teljesedését maga is kívánhatta.

Épen az 1847-dik évet irták, midőn hirtelen bel-, és külföldön a mostoha időjárás szük esztendő közeledését hozá kilátásba. A bajt súlyosbitá ama körülmény, hogy a miként emlékezetben van, ezen évben a különben is gyér aratás idején, a nagy szárazság után rögtön olly viharok, s felhőszakadások következének, hogy a szünni nem akaró záporosökben azon kevés mag is, mi termett, menthetlenül odaveszett, elromlott, s ott a földön hevertében újra kizöldült.

Ekkor aztán szomorú napok következének a máskor gabonában tul bővelkedő hazára. A felvidéken az éhhalál rettentő hire kezdé szétterjedni, s az alföld többé nem volt képes a felülről letorló, s kenyérért kiáltozó sápadt arczu csoportokat élelemmel ellátni.

A vérlázító nyomornak hire talan legutóljára ére le Asztagfalvára, hol eleinte a lakosoknak még tetszett a szokatlanul magas

ár, s valóban kedvök telt bele, midőn a gabona-vásárló kereskedők egészen meghunyászkodva, a rostaalját is veszekedve kapkodák el egymás elől, midőn máskor a legnehezebb buzával telt zsákokat is csak úgy csizmájok hegyével lökdösgeték félre.

Azonban az eleinte kedvező vásár csakhamar a lakosok tor-kára forrott vissza.

Még azon őszszel, midőn a gondatlan gazdák a vetni való magot piacszról kényszerülnének visszavásárolni, egyszerre nagy zajjal hirtelen megegyezik a vidéken, hogy az utóbbi hetivásár alkalmával a városban negyven forinton felül fizették a gabonát, s még az köszönte meg, hogy kapott, a ki e pogány áron valamiképen hozzájuthatott.

Képzeltető, milly kincset érhetett ekkor Péternek gabonával telt padlása!

Ő azonban megemlékezvén, hogy legelőszőr is, mindenét a mivel bír, csakis e falubeliek szives fogadtatásának köszönheti, összehívta szükölködőbb szomszédait, különösen azokat, kik a mult években az égés alkalmával olly súlyos veszteséget szenvedének s megnyitván magtárát, a tiszta vetni való buzát a folyó áron alól tíz forinttal olcsóbban odaajánlotta.

Azonban már ezen áron is nyeresége olly tetemes lón, hogy a pénzből, mit felhalmozott gabonájából kapott, a faluban a legelsőb eladóvá lett egész telket megvehette s kifizethette.

Egy régi magyar zászló,

melly hihetőleg ott lobogott a mohácsi csatában.

Egy hazánk multjára vonatkozó nagybecsű régiséget volt alkalmunk megsejmelni e napokban. Nem egyéb az, mint az esztergomi érseknek (lehetőleg jó karban levő, hűn megőrzött) zászlója 1526-ból, mellyet neki Magyarország akkori királynéja adott.

Ki a történetünkbe vértetűkkel jegyzett évszámot látja, lehetetlen, hogy eszébe ne jusson ama gyászemlékezetű sir, mellybe a népek átka, az egyenetlenség, temeté akkoriban nemzetünk fényét, dicsőségét, jelenét s jövőjét. 1526. a mohácsi csata évszáma. Itt veszett el II. Lajos király, itt vérzett el a magyar nemességnek, főpapságnak színe, virága, sok ezer fegyveres ember élén.

Történelmileg bebizonyult tény, hogy itt lelte sirját az akkori esztergomi érsek, Szálkán László is (másképp Zalkán, Szalkay). „Itt veszett el — írja Jászay — a kicsi termetű, elhátáztott, találékony eszű, szép tanultságú, tudni vágyó, szorgal-

mas, mintegy 50 éves esztergomi érsek, Szálkán László, ki a Szilágyságon szegény rendből születve, miután az esztergomi fő egyházi széket elnyerte, általában mindent vezetett a honban s 35 ezer arany forintnyi jövedelméből sok pénzt tudott rakásra gyűjteni.“

Az is bizonyos, hogy a királyhoz hiven ragaszkodó párt az akkori vészterhes időben mindent elkövetett, hogy minél nagyobb lelkesülésre buzdítsa a lankadó hazafiságot; a mennyire lehet, összegyűjtse a pártokra szakadozott hazának fiait, s minél élénkebb lángra szítsa a tiszta hazafiság szent tüzét, mellyet a viszálykodás szelleme még nem volt képes örökre elaltatni. Illy célból történhetett, hogy a török ellen szintén harczra készülő esztergomi érseknek Mária királyné egy, talán sajátkezűleg himzett, gyönyörű zászlót küldött, melly, hogy azután a mohácsi ütközetben jelen volt-e? — legalább nincs okunk kétségbevonni, sőt ha az érseknek a mohácsi sikon megnyitlt sirjára gondolunk, igen valószínűnek fogjuk találni, hogy a zászló valóban szemtanuja volt az egész veszedelemnek.

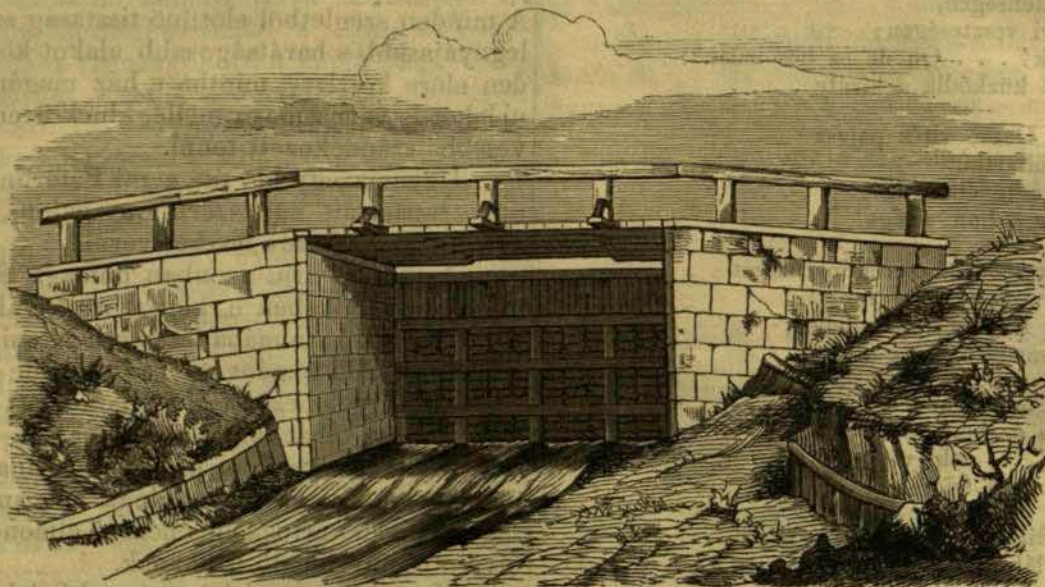
Sime a becses történeti emlék, az esztergomi érsek e zászlója, ezen egyetlen menekült a nagy veszedelemből, megvan itt Pesten egy érdeműs tudománybarát, és lelkes hazánk fia ideiglenes gondviselése alatt, kinek sziveségéből alkalmunk jutott nekünk is a nagybecsű emlékművel közelebbről megismerkedni. — Reméljük, részletes ismertetését e lapok olvasói is szivesen veendik.

E nevezetes, és nemzeti muzeumunk első rangú történelmi becsű ritkaságaival egy sorba állítható remekmű két fő alkat-

része: a rud s a reá szegzett lobogó. — A rud hossza 8 1/2 láb, átmérője jó 1 1/2 hüvelyk.

Tisztán kivehető rajta az aranyozás és ezüstözés, de a harmadik színt már nem lehet meghatározni. A sok helyütt lepattogott aranyozás, ezüstözés, és már ismeretlen harmadik festék alól nagyon tisztán kivehető a magyar háromszín (vörös, fehér, zöld). S így vagy azt kell föltenni: hogy ezek az előbbieket alá alapszínként használtattak; vagy hihetőbben azt, hogy a zászló rudja másodszori festés alá került s ekkor kapta az arany, ezüst és harmadik színt.

Felső végén 2 1/2 hüv. átmérőű ércgomb van s e felett hosszukás szivalakhoz hajló lánca, mellynek egyik lapjához Szűz Mária hasonló ércből vert ábrája van foglalva, kebelén kisdud granát forma kövel, feje fölött Magyarország koronájával, melly sokkal nagyobb átmérőű, mint a sz. Mária feje, s félre állva van oda illesztve; mintha a magyar korona akkori ingadozó állapotát akarná jelvényezni. — A gomb szára alatt körös körül kék rojt. — E rojt alatt van a rudhoz szegezve 2 1/2 láb hosszában, az ugyanekkora

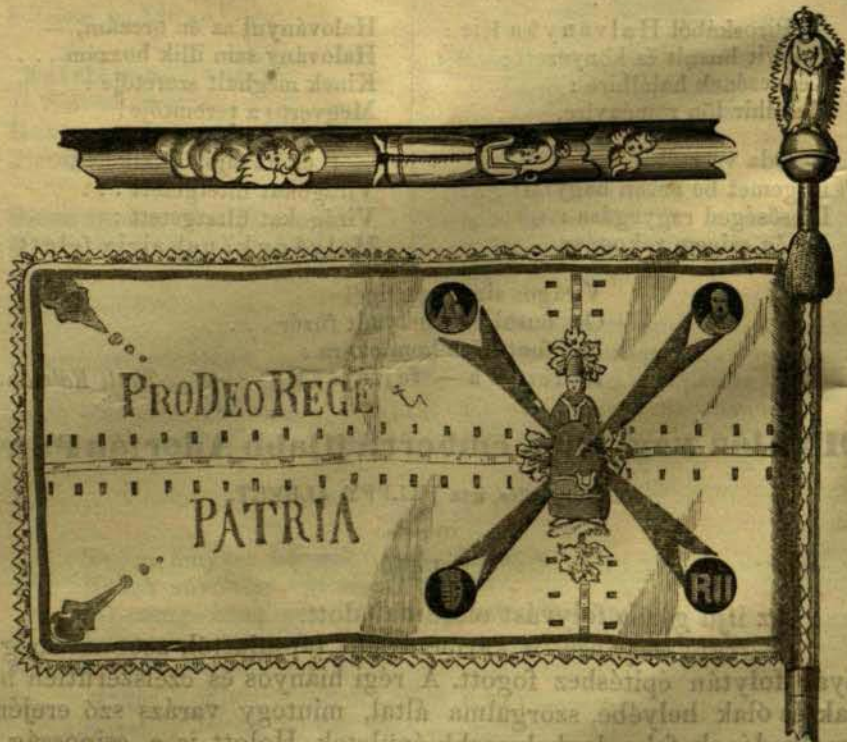

Csallóközi uti-képek : 6. A keszegfalvi zsilip.

(Vége következik)

Az esztergomi érsek zászlója 1526-ból : 1. A lobogó jobb oldala.

2. A lobogó bal oldala, a rud közep részével.

szélességű lobogó, csipkézett szélű kétujjnyi széles vöröspoztó szalaggal, s e fölött végig nyuló domborkás, (ketté hasított vessző alakú) ércz lemezkével.

A zászló rud alsó vége, első pillanatra azt mutatja; hogy lovas zászló-tartónak volt szánva, mert hegyesen végződik, mint a karó, s féllábnyira érczborítékja van, körülbelől olyan hosszúságban, a mekkora az a kemény bőrtök szokott lenni, melly a zászlótartó kengyelvasához van csatolva, s mellybe a zászló nyelét szokás dugni.

E pléhszerű boríték alatt hegyesen végződik a nyélhez illesztve, s főm köröskörül mellénygomb nagyságu fejes szegekkel van a rudhoz foglalva. — Kétarasznyival tölebb, azon a tájon, hol a zászlónyel a térdet érinti, hosszukás érczlemez, gombos fejű szegekkel oda verve, ismét ezen fölül hasonló magasságban 6" hosszúságu érczlemez, mellybe felhők vannak sajtolva, legfölül szárnyas angyalfővel. — Ez angyalfővel lemez fölött a zászlónyel fájába, s abból kifaragva van egy barátalak, hosszú szakállal, és a láb fokig lenyúló cingulummal. A barát fölött ismét angyalfő, felhők között érczből, ez angyalfő fölött egészen a kék rojtig ismét egy csoport felhő érczből, a felhőkre pedig, különféle drága kövekből összefoglalt rózsza van foglalva. Ez a zászló rudja.

A lobogó kelméje, szövött virágokkal díszített nehéz kék selyem szövet. Hossza 4, szélessége 2 1/2 láb. Alakja hosszukás négyszög, s egyik végénél fogva a rudhoz szegezve szabadon leng. Szélei aranycsipkével vannak szegélyezve, melly imitt amott le van szakadozva. Különben a lobogó ép, csak egy csekély szakadás van benne a közepetáján.

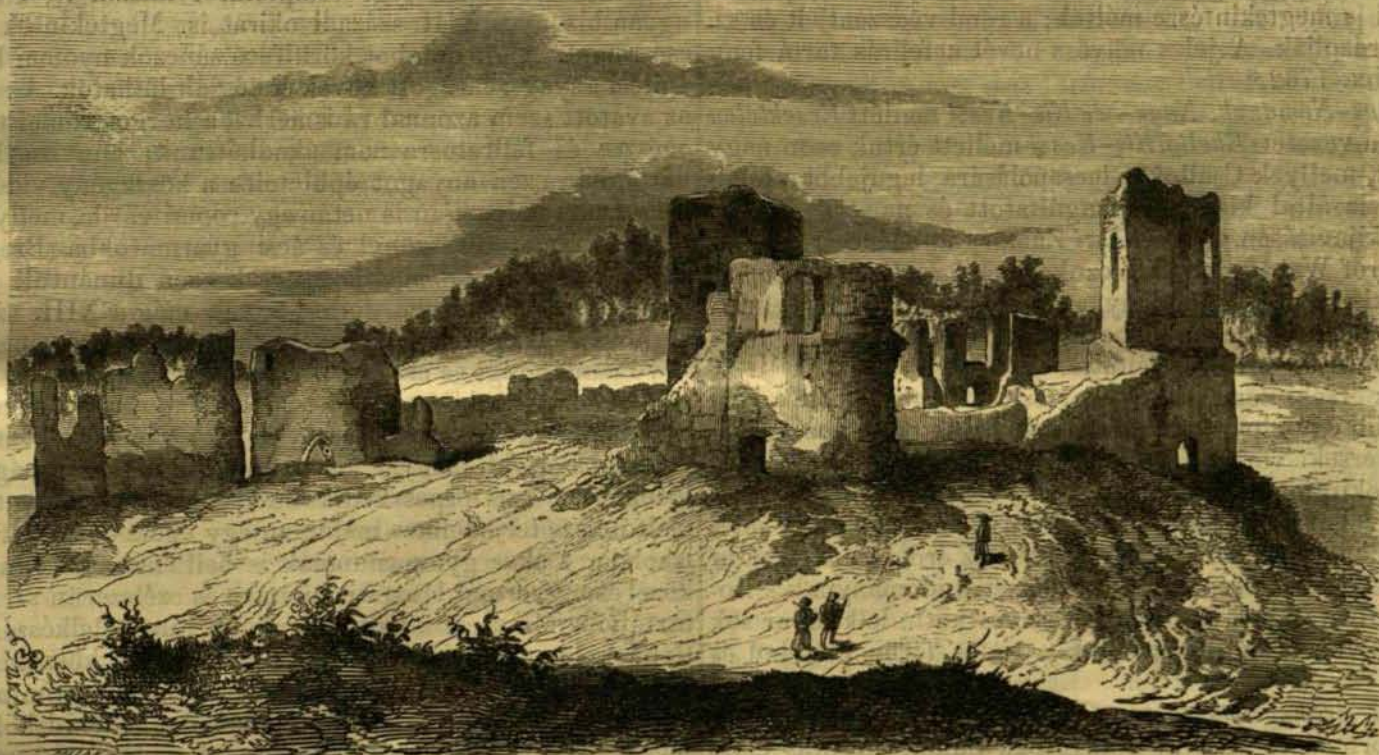
Ha e lobogót kiterjesztve képzeljük; a nyélhez szegzett végétől a másig, középen festett vonal nyulik rajta végig, s ennek megfelelőleg, úgy hogy kereszt alakot képezzen, keresztben is hasonló vonal van festve. A hol e ke-

nyőig érő ujjai az alsó köntösnél, s egészen arannyal van himezve. Ezen felső öltöny fölött a püspök mellén, nyakára aranyzsinórral akasztott négyszögű s ezüsttel himzett lap van, melly a nyaktól a gyomor tájáig ér, szélessége arányos a hosszúsággal, s alakja emlékeztet a héber papok urim és tumim-jére. Megvolt ez hajdan, de megvan még most is sokhelyütt Németországban a r. kath. főpapok rituális díszöltözetében, s valamint a fej körüli dícskőr, úgy ez is alaposan gyaníttatja: hogy e himzett püspökalkak Szent Adalbertet ábrázolja; a kinek képe benne van az esztergomi káptalan czimerében, mellynek alapszine is kék, mint a zászlóé. Feltűnő, hogy e dus öltözet mellett, a lábak egész meztelenül vannak hagyva.

E lehetőleg hű leírással, nemcsak egy becses magyar történelmi emlékek kívántuk megadni a tisztességet, de történéseink figyelmét is ohajtottuk e nevezetes régiségre fölébresztetni. A zászló, mint értesülve vagyunk, Esztergomban lakó, szenvedélyes régiségbuvár és tudománybarát dr. Stúr Lipót ur tulajdona, ki más különben is nagybecsű mű-gyűjteményekkel bír. Legnagyobb örömünkre válnék pedig az, ha a nemzeti muzeum irányában eddig-elé annyi kegyeletet tanusított vagyonos hazafiakban kedvet gerjeszthetünk volna, e történelmi ritkaság megszerzésére, mert az bizonyos, hogy a nemzeti muzeum volna egyedüli illetékes helye és méltó tulajdonosa e nagy emléket keltő történelmi kincsnek.

Bács várromjai.

Bácsme gyében, azon hely, hol a jelen rajzban közlött romok láthatók, már az első apostoli király idejében nevezetes volt, a mi kitetszik abból is,

Bács várromjai.

reszt négy egyenszöget képez: ott, olyan formán, mint a sírkeresztekre fölszegzett feliratos tábla szokott lenni, vértalaku hosszukás bibordarab van fölvarrva, ezen behimzett irattal:

REG ANA MARIA AEPO STR.

(Regina Anna Maria Archiepiscopo Strigoniensi — Anna Mária királyné az esztergomi érseknek.)

E lap alól, a kereszt szögleteiből kifelé szélesbülő egy-egy sugár nyulik, mindegyiknek végén festett kerek lap, s ezekre 1526 szám van világosan festve, minden sugár végére egy-egy szám.

A lobogó másik lapján hasonló kereszt van, hasonló kerek lapokban végződő sugarakkal. A két felső kereklapba festett alakok nem kivehetők jól, az egyik gyaníthatólag férfi kép. (Talán Szt. Istváné?) A másikon talán Magyarország védasszonya volt festve. De az alsók egyikében nagyon tiszta ép állapotban van Magyarország czimere, a másikon R. H. betűk. — Hihetőleg a czimerre vonatkozólag — e jelentéssel: Regni Hungariae.)

A keresztvonalak összefüvetelét egy domboruan himzett teljes ép állapotban megmaradt püspök-alak foglalja el. E püspök ábrázata selyemmel van himezve, az arcz szőrmentes része halvánnyal, (hihetőleg szine hagyott testzín volt eredetileg), az orr, szemek és száj feketével, a hosszú szakáll barnával. Bajusza nincs. A püspök fején ezüsttel himzett infula van, arany himzettel körül övezve, oly formán, mint a szentek dícskőret szokás festeni. A többi öltözék himzete tiszta arany, ezüst, és pedig következőkép: A reverendaszerű, testhez álló alsó öltöny ezüst, alól a szegély fölött széles arany széllel, valamint a felső öltöny alól könyökön túl kiálló ujjak is ezüst himzettek. A felső öltöny térdig ér, jóval szélesebb annak mind törzse, mind kö-

hogy a megye tőle nyerte nevét. Sz. László 1093-dik évben egy püspökség székhelyeül jelölte ki, de csak három püspököt számlált a bácsi püspöki egyházmegye, mert 1135-ben II. Béla által a kalocsai érsekséggel egyesítettet. 1518-ban Bácsban nevezetes országgyűlés tartatott, mellynek a Szapolyai párt által létrehozott végzései később elénk és elkeseredett vitákra adtak alkalmat, s azért végrehajthatlanok maradtak. Bács 1526-ban került a török hatalmába, kik 1697-ig birták. 1703-ban Rákóczy seregei foglalták el és felgyújtották; később királyi hadak lepvén el a vidéket, egészen lerombolták a várat, melly azóta romokban hever. Bács vára egy mocsárral van körülveve; a városban, melly alatta terül el, érseki palota és Ferenczrendi zárda van.

Csallóközi uti-képek.

(Folytatás.)

II.

Alsó- vagy Komáromi-Csallóköz.

A tájék változó jelleme. Nagy-Megyer és multja. Csicsó. Fűss; a főapátság vitézei. Szeder Fábán. Nagy-keszi ménes. Kécs, czukorgyár. Érseklél. Ekel, Hetényi János. A keszegfalvi zsilip; a csallóközi vízszabályozási és lecsapolási munkálatok. Bálványszakálos romjai; római téglák. Gúta iskolája. Alsó-Csallóköz hajdani virágzása; helyirata és története a XIII. században.

Nyárasdon alul a vidék jelleme mindjárt jelentékenyen megváltozik. Kinézése kicsinyben az Alföldéhez hasonló. A sürűen találkozó falvak helyett itt már csak ritkábban s nagyobb helysége-

ket ér az utas. A tágas lapályt és síkságot terjedelmes legelők és rétság borítják. Hol az összefolyó vizek közé ékelt földköz a folytonos áradásoknak ki van téve, számos ingoványok és mocsárok lepik el a rónát.

A vidék körutját *Nagy-Megyernél* kezdtük. Jelentéktelen kis mezővároska; de neki sem hiányzottak szebb napjai. Okiratilag már a XII. századtól fogva folyvást nevezetik. Mátyástól kiváltságokat nyert. 1532 Ferdinánd és János király követi itt fegyverszünetet kötnek. Ugy látszik régenten várkastélya is volt, hol ma vadaskertjei állanak. Temploma is még a régi lesz, ámbar rajta is sokat változtatott az idő; régi harangja, goth jellemű felirata szerint 1467-ben készült.

Egyfelől az említett tágas róna, másfelől a Dunáig nyúló sűrű ligetek kísérik az utast *Csicsóig*; a hely angol kertjéről s régi átalakított kastélyáról nevezetes; hajdan Zichyek laka, ma Waldstein gróf, a csallóközi vizszabályozási társulat elnökének laka.

Alig félóránnyira fekszik *Füss*, a pannonhalmi főapát banderiumának régi telepe. Innét vezették a vitéz főapátok, ha harcra kelt a nemzet, megtelepített hűbérnökeik zászlóalját a hadba. Ma a békesebb idők jelképeként üdvözlők az apátság tiszti laka kertjében irodalmunk egyik veterán bajnokát: *Szedér Fábiant*, Révai és Kulcsár lelkes tanítványát, az „*Urania*“ zsebkönyv, „*Asael halála*“ és más kisebb munkák íróját. Az érdemes öregot hasonlón a gyümölcsfához ősszel, melly már meghozta áldásdús gyümölcsét, saját kezével ápolt csemetéi és virágai közt találtuk. A hely kis templomának oltárfreskói is megtekintésre méltók; a rend védszentjeit és sz. királyainkat ábrázolják. A jeles művész nevét a felírás tartá fenn „St. Schaller pinx. 1762.“

Utunk *Kolos-Némának*, *Nagy- és Kis-Kessi* mellett *Érseklélen* át a magas gáton vezetett *Ekelig*. *Kis-Kessi* mellett értük azon nagy zsilipek egyikét, mellyek Csallóköz lecsapolására legujabban felállítottak. Az árvíz által kissé megrongáltatott és nagy néptömeg dolgozott épen kijavításán. *Nagy-Kessi* Zámory ur ménéséről nevezetes. Főlebb gróf Waldstein *kécsi* czukorgyára és *Felső-Aranyosi* pusztáján gépekkel művelt példánygazdászata igényel figyelmet. Mindezen helyeket a fejedelem is harmadévi csallóközi látogatása alkalmával különös figyelemre méltatta.

Érseklél az érseki nemesek, egykor szinte banderialisták, régi telepe, ma inkább egy elpusztult faluhoz és halásztanyához hasonlóbb, mintsem érseki városhoz, melly néven „*Villa Archiepiscopi*“ a XIII. századi okiratok említik.

Ekelen kegyelettel állottunk meg Hetényi János elhunyt jeles bölcsészünk és akademikusunk laka előtt, hol az érdemes férfi, mint a hely reform. lelkésze, hivatalának s a nemzeti tudománynak s irodalomnak élt. Hivataltársa és barátja a szives kath. lelkész ur sok érdekes és szép vonást közölt velünk a tudós férfiú életéből és munkásságáról.

Ekelen alul *Aranyosnak* tartva Csallóköz *Komárommal* véget éri, mellynek tornyai és bástyái a távolban mindig az utas előtt állanak már. A gyakran látott és leirt Komárommal azonban most felhagyván, *Keszegfalván* alul utunkat Alsó-Csallóköz keleti részén fölfelé folytattuk. Itt áll a második nevezetes nagy zsilip, áthidalva a magas töltést. (L. 6. kép.) Rajzát, a máskép egyszerű hidmünek, itt adjuk, különösen azon nagy fontosságánál fogva, mellyet Csallóköz gazdasági és földviszonyaira gyakorolni hivatva van. Az évenként megáradó Duna árjai átszakítva gyakran a gátakat és behatva a laposabb helyekre, a le nem futhatott víz által képződtek azon számos ingoványok és mocsárok, mellyek nemcsak a több ezer holdnyi területet használhatatlanná, de a levegőt is egészségtelenné tevék. Ezen vízmű és csatornázás célja most egy részt a nagyobb dunai erekbe és ágakba a vizeket leszívárogtatni s a zsilipeken át a Dunába kibocsátani; más részt az eréken feltoluló Duna árjait a zsilipek leeresztése által elzárni. Ezen intézkedés minden esetre haladó gazdaszatunk újabb szép vívmánya; mit néhány lelkesebb férfi kezdeményezésére a kormány is erélyesen felkarolván, a terv a vártnál rövidebb idő alatt sikerült. Általa sok ezer föld aránylagosan olcsó áron a földművelésnek visszaszerzetett. Eleinte ugyan, mint hallók, egy szokottnál nagyobb árvíznél fogva meg nem felelt volna a várakozásnak; de ezen a bajon is idővel segítve leend. Az egész alkotmány egyébkint egy magas gáton emelt, igen egyszerű hid alakját mutatja, mellynek oldalpartjai négyszegű faragott kövekkel kiépítvék; ezek közé vannak alkalmazva a hid alatt a zsilip nyílások, számra 15 ajtóval. A hidon alól a part oldalban nem épen

alkalmasan van elhelyezve egy márványlap, a tény emlékét hirdető felirással: „Mltgos gr. Waldstein János csallóközi szabályozási elnök ur buzgósága, Ngs. cs. k. megyefőnök Ambrosz János ur erélye által az összes Csallóköz kitarató fáradoalmával és költségén épült. MDCCCLVI.“ Előnyösebb felállítás az emlékkőnek, s megfelelőbb felirat talán megillette volna ezen művet. Az utóbbi csak azt tanúsítja, hogy a latin nyelv százados iskolai és diplomatikai használata mellett sem tanultuk el belőle annyira szabatos és méltóságos epigraphikáját; mellyre pedig a mi velős és erős kifejezésű patheticus nyelvünk szintén képes. Pedig bizony nem ártana ugy is kevés monumentális műveinket ezen tekintetben is illő diszszel feltüntetni, s az által is jelentőségökre utalni. Ki nem tudja, milly hathatós benyomást tesz egy nagyobb szerű művet hirdető jól alkalmazott felirat? Olvassuk csak a Duna-vaskapu szikláiba vésett Traján-feliratnak tavall kiadott végső sorait.

A zsilipen fölül álló *Keszegfalva*, melly esztendőnkint a szó szoros értelmében a vizek között uszott, legjobban tanusithatja, mennyire idején volt már egyszer ezen vizszabályozási munka. A falut ugyanis a viz lassankint ugy elmosta, hogy régibb helye és templomának romjai már is a Vág-Duna tulsó partján állanak.

Általában a vidéket nagy pusztulás érthette, és sok átalakuláson ment át. A Keszegfalvához félóránnyira fekvő *Báldány-Szakalósról*, mi most egy gazdasági udvarházból álló pusztta, Fényesnél olvasható, hogy még 1530-ban falu volt, s hogy egyháza romjai még láthatók. Ezen régi templomról látszik itt emlékezni csakugyan bizonyos XIII. századi okirat is. Megtekintők az utól félre eső romot. A kis dombot körülfutó sánczok nyomai közt szét szórt építési anyag: faragott kövek és téglák láthatók. Az utóbbiak közt az avatott szem azonnal rá ismerhet a horgos római téglára, ámbar egészre és feliratosra nem akadhattunk; annyira kizsákmányolhatta már ezen anyagot épületeire a kőszegény vidék. — Állott-e itt a Duna balpartján is netán egy római várda, melly Komáromnál a római ismeretes szőnyi és ácsi gyarmatokba (Bregeton) vezető átmenetet védte? Vagy hogy csak ezen dunántuli gyarmatokból hozatott talán ide ezen építési anyag még a XIII. század előtt, az említett régi egyház felépítésére? Mindenesetre a hely „*Báldány*“ neve is már régi és eredeti pogány helyre utalhat.

A magas töltésen óra hozant víz az ut kietlen lapályon, nagyobbára ingoványos nádasok, rétek és legelők közt Gútáig. *Gúta* valóságos alföldi magyar mezőváros, a mint a rónaság közepett terjedelmesen szétterpeszkedik 6000 lakosával. Egyetlen talán, de méltó disze terjedelmes, majdnem egy egész utcát elfoglaló tornyos iskolája, s akár gymnasiumnak is beillenek. De van is ám kelete; közel ezer gyermek látogatja ujonnan és czélszerűn szervezett három osztályát. Mind ezt a hely leginkább buzgó lelkészenek nagytiszt. Rende József ur tárgyavatott törekvésének köszöni; ki egyébkint is, egykor esztergomi érseki praeparandiai tanár, mint kitünő iskolaférfi ismeretes. Neki köszöni általában e vidéki iskolaügy virágzását; a gútai iskolatanítói gyülekezetek és tanácskozmányok, mellyek az ő vezetése alatt tartattak, a hirlapokból is ismeretesek. — Kimondhatatlanul kellemesen lepott meg azonban, midőn a lelkész ur fogadószobájában nagy tágas asztalon szakonkint felhalmazva és kiállítva találtuk iskolai és népszerű irodalmunk s a sz. István-társulat összes kiadásai számos példányait. Valóban igen szerencsés ötlet! Mig lapjaink csak nem rég is pengették ezen ügyet: mikép kellene a könyvvételre alkalomnyújtás által is irodalmunk terjedésén lendíteni; itt a kérdést irodalmunk legszükségesebb szakára nézve illy philanthropicus, bizonyára nem csekély áldozatot is igénylő vállalkozás által igen czélszerűn megoldva találjuk. Annál inkább, mert e vidéken is épen nem könnyű a néhol napi járásnyira eső s talán csak igen másodrendű könyvvarúshoz jutni; de a vállalkozás főérdeme különösen abban is áll, hogy sokan a lelkész ur háza látogatói, erre átmenő tisztársai, a tanítók és nép közöl, kiknek talán a könyvvétel eszökbé sem jutott volna máskép, ezen szellemi kincsek láttára, s a jó munkákban lapozás közben is egyik vagy másik könyv czélszerűségéről meggyőződven, önkényt kedvök jön a kínálkozó alkalommal magukat, iskoláikat vagy községüket és házukat egy-egy jó könyvvel ellátni. — A ki ismeri vidéki életünket, az tudja, milly jótékony eredményeket szül illy alkalomadás a jóra. De Gútán ugy látszik, hogy mindenről gondoskodva van; mig ez által a lelkész ur a szellemi szükségén segít, addig derék segéde, mint szenvedélyes pomologus és kertész, a gyümölcsoltásban és tenyésztésben jó példával és tanítással jár elő.

Gútától visszafelé Felső-Csallóköz déli részének utunk *Tári és Apáca-Szakállos, Ekecs és Ócsa* helységek mellett, s részben közöttük vitt át. Az utóbbi helyen régibb helyiróink (mint Thiele) szintén régi templomokról emlékeznek, de nyomát hasztalan kerestük. — Annyi igaz, hogy bármily pusztaság képét viseli is jelenleg helyenkint Alsó Csallóköz; és bár semmi régiséget sem képes előmutatni, még templomai is kivétel nélkül a jelenlegi vagy közel múlt században, ugynevezett renaissance, barock vagy czopfos izlésben épülvén; még is hajdan ezen részint a hadak és vallási vilongások, részint az elemi csapások által elpusztított vidék is virágzóbb létnek örvendett. Tanuja ennek bizonyos 1268-diki okirat, melly okmánytárunkban számunkra szerencsésen fenmaradt, s melly oly körülményesen írja le ezen egész vidéket, hogy azon korból hivebb topographiai leírását sem kívánhatnók.

Már keletkeztenek története is magában érdekes, a mennyire ezen vidék régi történetére is világot derít. Körülményesen beszéli benne IV. Béla király, hogy miután a tatárdulás után Komárom várát a hozzátartozandó majdnem egész Alsó-Csallóközzel eladta volt Hénok zsidó grófnak (tehát zsidóbiró vagy főnöknek vagy talán kamarai főbérnöknek); sem ez, sem halála után megnevezett három örököse nem volt képes a vétel árát teljesen lefizetni, valamint a királynénak járó s általok bevett harminczadi jövedelmet sem; azért a jószágvesztésben elmarasztaltattak, s az egész a királyné kincstárnokának Valter grófnak adatott el 800 finom ezüst márkáért (körülbelül 3200 forint, akkorában meglehetősen összeg). Mire az adományozott részére tartatik határjárás; mellynek leírásában nemcsak Alsó-Csallóköz maig fenlevő helységeit, talán egyet sem véve ki, megnevezve találjuk, de még számos más olyant is, mellynek ma már nyomát is hiában keresnők.

Belőle tudjuk, hogy akkor két Szakállos nevű helységben volt egyház, míg ma egyikében sincs; valószínűleg tehát az említett korhoz képest román idomu volt, minőt jelenleg az egész Csallóközben alig találunk egyet. A mai Bálványszakállos akkorában a híres Katapán nemzetség birtoka volt. Ezen nemzetség alapította volt Komárom mellett is az akkorában fenállott híres „Katapán-Monostort“, mellynek helye jelenleg is teljes enyészte után még Monostornak nevezetik. A két más Szakállos egyikén királyi udvarnokok laktak, a másikban pedig a királyné lovászlai (agazones dominae reginae); tehát valószínűleg a királyné ménesei voltak. Érsekléltől, vagy is az Érsek városától kezdve le egész Órsig, hol ma mindössze is két nyomorult falucska vesztegel az érsekség népei, bandériuma, székeltek. — Egy szóval ezen táj 1268-ban nem sokára a tatárjárás után lakottabb s talán virágzóbb is volt, mint ma. Jele, hogy egy részt multunk művelődési története nem oly parlag, minőnek az csak hadat és háborut lehelő és tanító történelmi kézikönyveinkből látszik; és tanuság másrészt talán arra nézve is, hogy mivé lesz a legvirágzóbb vidék is, ha az ember az égtől földé áldásul adott elemet vadul és korlátlanul hagyja csapongani, a helyett, hogy szabályozni és hasznára fordítani törekednék eszével és erejével.

(Következik III. Felső-Csallóköz déli része.)

Uralkodó planéta és időjárás jósolatok.

(Vége.)

Ha a hold változásainak, mint oly sokan hiszik rendíthetetlenül, valójában volna némi befolyása az időjárásra, ugy tizenkilencz éves időszakot lehetne inkább fölvenni a hét éves helyett. A hold ujságai tudniillik, valamint a holdtölte s fertályai minden 19-dik évben az év azon napjaira esnek (ez sem csillagászati szigorral.) Ugy de ezen időszak fölvetelének is ellene van a föntebbi két erősség. Vannak ugyanis számos helyekről följegyzett meteorológiai adatok, mellyek kétszer s háromszor 19 év folytonos sorát foglalják be, s a mellyekből láthatni, hogy ezek a 19-ik években épen ugy nem egyeznek, mint a 7-dikben. Megint a természetbeli különbféleség tekintetéből a 19 éves időszak bizonyára szintoly szüknek és szegénynek mutatkozik, mint a hét éves.

E szerint hát én ígéretemet beváltottam s a rendes naptári jósolatok forrását kimutattam. De egyszersmind azon elvnek, mellyre támaszkodnak, alaptalanságát, valamint alkalmazása helytelenségét is, azt hiszem, elég győzőleg bebizonyítottam.

De ezzel még nem végeztük be ügyünket magokkal a jóslatokkal. Nem olyanok azok, mint Achillesről írja a mythologia, hogy egész testén csak egy sebhely pontja volt, u. m. a sarkán. — Sok oldalról hozzájuk fér a kritika éles türe!

Mindjárt elsöben megjegyezhetjük, hogy mindazon jóslatok, mellyek nem egy bizonyos vidékre, hanem általában valamelyik évre, ennek részére, hónapjára, vagy hetére vannak kimondva, már magokban is magokkal hordják teljes czáfolatukat. Nem veszem számításba azt, hogy a föld különböző ugynevezett öveiben, u. m. a forró, mérsékelt és fagyos övekben, söt ezeknek kiszabott alosztályaiban is egymástól tökéletesen különbözik az év lefolyása, ugy, hogy a nálunk oly határozottan jellemzett tavasz, nyár, ős és tél is a mérsékelt övnek csak egy részében bir hasonló tulajdonságokkal, mint nálunk. Olaszországban egyfelől t. i. és Svédországban másfelől, egészen más jellemekkel bírnak azon évszakok, vagy, mint az utóbbi tartományban, p. o. a tavasz és ős alig is létezik s az egész év egy hosszú téltől s rövidebb nyárból áll, mellyek közt csaknem észrevétlenül lebben el egy-egy kis átmeneti időszak. Ezekre az idegen övrészekre tehát, azt hiszem, magok a jóslók sem kívánják kiterjesztetni jóslataikat. De fölveszem ám erősségül azt, hogy még azon tartományokban is, mellyeknek évszakai a miénkhez hasonló jelleműek, ugyanazon időben lehet igen föltötte különböző időjárás. Lehet például Némethonban igen kemény tél, s az Osztrák birodalomban ugyanakkor igen lágy, söt lehet Magyarországon szárazság s Erdélyben ugyanakkor esős, vagy legalább igen nedves idő, mint volt 1836-ban, midön a gabona amott kiaszott, itt pedig a juniásban esett hó daczára igen jó közepes termés vala. Akárhány illyet hozhatnék föl ha kellene; de hiszen, hogy egy általánosnak követelt állítást ezen igényétől megfoszszunk, arra már egy is elég. Azért hát a ki azt mondja, hogy 1858 juniában ilyen és ilyen idő lesz, ha jóslata közép Európa valamelyik tartományában beteljesednek is, egy más tartománybeli ellenkező időjárás bizonyosan meghazudtolja. Az 1855-ki tél keményecske vala ugyan, de épen nem valami szigorú, holott Angliában oly gonosz vala, a millyen ott 25 év alatt is alig fordul egyszer elé. Tisztában fogja látni a kedves olvasó a meleg és hideg különböző menetelét a következő összeállításból a pesti és londoni napi közép-mérsékleteknek január és február havaiban.

Januarius	Pest	London	Januarius	Pest	London	Februarius	Pest	London	Februarius	Pest	London
1	+ 2 ^o	+ 7 ^o	17	- 6	- 2	1	- 2	- 2	15	- 2	- 4
2	+ 3	+ 7	18	- 4	- 2	2	- 3	- 2	16	- 4	- 3
3	+ 2	+ 7	19	- 2	- 6	3	- 5	0	17	- 4	- 3
4	+ 2	+ 5	20	+ 1	- 2	4	- 5	+ 1	18	- 2	- 5
5	+ 5	+ 6	21	0	- 4	5	- 1	+ 2	19	- 4	- 5
6	+ 4	+ 7	22	- 1	- 2	6	+ 1	+ 1	20	- 6	- 2
7	+ 5	+ 7	23	0	- 2	7	+ 2	0	21	- 4	- 3
8	+ 4	+ 6	24	0	0	8	+ 2	+ 1	22	- 3	- 3
9	+ 2	+ 6	25	- 2	+ 1	9	+ 1	- 2	23	- 2	- 1
10	+ 2	+ 1	26	- 2	0	10	0	- 4	24	- 1	+ 1
11	+ 1	0	27	- 4	- 1	11	- 1	- 2	25	- 2	+ 5
12	+ 1	+ 2	28	- 5	- 1	12	0	- 2	26	- 2	+ 3
13	0	+ 2	29	- 12	- 1	13	+ 1	- 2	27	+ 4	+ 1
14	- 2	+ 1	30	- 10	- 1	14	+ 2	- 4	28	+ 1	+ 4
15	- 4	+ 1	31	- 5	- 2						
16	- 5	+ 1									

Még jobban kitünnék a különbség, ha az esőt, havat és szelek irányát is oda tettük volna a listába. Így is elég arra, hogy kimutassa, miszerint egyik vidék időjárásából a másikra következtetni nem lehet. Más példát szolgáltat az 1817-ik év, melly nálunk a szárazabb nyarak közé tartozott, mert májustól szeptemberig mindössze 24 eső esett, holott más években 40—50 és több is szokott esni. Angliában megint azon év oly föltötte esős volt, hogy a gazdaságban igen sok kárt tett és minden mezei munkát rendkívül hátráltatott. — Most már vegyük más oldalát a dolognak.

Merülnek föl ottan-ottan jóslók, (köztök az ugynevezett „jolsvai próféta“ nem kis hirt vivott ki magának a közelebbi években,) — kik nagyon megbántódnának, ha azt tennők föl rólok, hogy ők is a 100 éves naptárból puskáznak. Ők, mint állítják, saját tapasztalásaikon és észrevételeiken építnek. Ezen tapasztalatok azonban, természetesen, csak a *multra* vonatkoznak, miután a jövendőt senkisémm tapasztalhatja. De itt már az a kérdés áll elő, minő elvnel fogva huzhatnak ők a multból következtést a jövendőre?

Azon gyanuval ismét nem akarjuk bántani őket, hogy talán „hagyma-kalendáriomot“ készítettek. Ez igen is gyermekes dolog volna. Ezen kívül pedig csak három dolgot tehetünk föl. Vagy azt, hogy az évnek bizonyos napjaiban hiszik képviselve az egész év

időjárását, mint azok, kik Pálfordulásáról, Gyertyaszentelőről, Orbán napjáról, Medárdusról, sarlós Boldogasszony napjáról. stb. tartanak sokat s ezen napi időkről huznak néhány hétre következtetést. — Ezt a gyanút ők megint visszautasítják, mert hiszen azok olly közkézen és szájon forgó szabályok, mellyekkel már többé titkot üzni nem lehet. De aztán a szóban forgó jóslatok rendszerint, mint a hírlapokban olvassuk, ama kritikus napokat jóval meg is előzik. Második, mit vélhetünk, az, hogy az év egy részének időjárása kapcsolatban van a következőkével. Így például, hogy januárius, vagy ennek néhány napja következtetést nyújt marcius vagy aprilis lefolyásának megítélésére. Erre megvallom, azon ember adomája jut eszembe, a ki Bécsben a szt. István tornyát és templomát bámulva végre azon kérdésre fakada „vajjon ott helyben készítették-e?“. Bizony ott helyben azt uraim, de az időjárását nem nálunk készítik ám! A föld minden vidéke a légyonalak és szelek által folytonos kapcsolatban van egymással s jelesen az északi és déli mérsékelt övek tartományai egyfelől a forró, másfelől mindenik a maga felőli fagyos övvel. A mérsékelt övbéli minden vidék olyan, mint egy olly épületbeli szoba, mellyben *Meissnerféle* fűtés van alkalmazva s ennél fogva a szoba nem a maga kályhájától fűlik. A mi közös kályhánk a forró öv s még a nap sem adja korántsem minden melegét egyenesen nekünk, hanem amott dolgoztatja föl előbb s onnan kapjuk aztán mi, mint gyári készítményt, nevezetesen a déli szél fuvaroskodása által. Aztán azt állítom, hogy a tapasztalás sem igazolja azon föltételt, hogy t. i. az év egy részéből következtetni lehetne a másikra. Lány tél után épen úgy következhetik és következett is jó mint rossz tavasz, meleg vagy silány nyár, esős vagy száraz ősz; és ugyan ezek következhetnek és következtek is kemény tél után. Ez az elv sem állja hát ki a tüzet. Lássuk a harmadik föltételt. Elöttünk levén számos évek lefolytáról jegyzett részletes meteorologiai kísérletek, köztök keresünk olyakat, a mellyeknek kezdete, vagy teszem, az az előtti december hava is hozzá, az előttiünk valóval egyezik. Ez meglevén, azt itélem, hogy hát a többi részei is meg fognak egyezni vele. — Így tesznek talán azok a „jóslók“? Ha így, szerencsétlenebb s csalókébb ötletre nem bukkanhattak volna. Egy az, hogy ez lényegesen megint csak az előbb czáfolt elvvel út össze; mert azt teszi föl, hogy az év egy részébéli időjárás hordozza a másikbelit, s azért a mit az ellen mondtunk, erre is mind áll. De második ellenvetésünk az, hogy fölszólítjuk a legfáradhatatlanabb buvárt és kutatót, válaszson ki az ezerekre menő meteorologiai jegyzetekből csak két évet, mellyeknek időjárási folyama egymáshoz hasonló legyen annyira, hogy mikor mindkettőn végig ment berekesztőleg novemberig, egyiknek decemberéből kitalálja előre megnézés nélkül a másikét!

Ezeket kívül más alapot, mellyre helyezhetnék épületeket az időjóslók — azok t. i. kik nem máról holnapra és saját vidékekre, hanem hetekkel és hónapokkal előre s terjedelmes tartományokra hirdetik oraculumait — más alapot, mondom, már maga a logika sem enged meg. Ezek pedig, mint láttuk, olly töredékenyek, hogy veszély nélkül rajtok meg nem állhatni. Ennél fogva nincs egyéb hátra, mint hogy minden olly jóslatot, minőt az imént jellemzünk, önámításból származó, de mások káros ámitására szolgáló üres beszédeknek nyilvánítsunk, mellyeket ha valaki számba vessz, ám magának tulajdonítsa, hogy majd azt az öncallomást kell tennie, hogy „bogár után indult.“

Minden vizsgálatainknak eddigelé csak nemleges eredménye lön, kedves olvasó! Ámde bármelley terén a tudományoknak, ha biztos kilátást akarunk nyerni, azon kell kezdeni, hogy a látásunkat akadályozó tárgyakat előlünk félrehárítsuk; vagy, ha ez nem

lehet, magunk álljunk ki előle nyiltabb helyre. A balvélemények, rögeszmék csoportja olyan, mint az őserdő, mellyben előbb irtani kell, mielőtt benne miveléshez és termesztéshez kezdhettünk. Ha fejszém nem volt elég éles, az baj; de hiszen megvolt bennem a jó akarat és kárt senkinek sem tettem.

Brassai Sámuel.

Lavottának van emlékköve.

Mád (Zemplén), jan. 18.

A mult évi Vasárnapi Ujság 51-ik számában, az „Irodalom és művészet“ című rovatban, *Lavotta János*, híres magyar zeneköltő életéről olvastam egy rövidke rajtot *) , melly, mivel hiányos, ezennel azok számára, kik a nagy magyar művész iránt kegyelettel érznek, s az igazságot mindenekfelett szeretik, kipótolni ezennel van szerencsém.

E napokban *Tályáról*, a hozzánk szomszéd mezővárosból, utaztam haza sógorommal B—y P—l-al egy előttem feledhetlen házi-mulatságból. Gyalog utunk a fákkal beültetett tályai hercegi ligetsétányon keresztül a temető mellett vezetett. Említett sógorom e szavakat intézé hozzám: „Nézd, pajtás, a hajdani derék magyar zeneköltő emlékkövét, még áll; örül a lelkem, hogy ünnepélyes temetésekor én is vihettém hideg tetemeit.“ Meglepetve tekinték sógoromra, „Hiszen, én azt hittem; hogy a másik temetőben porlik, és pedig minden emlékjel nélkül, mint ezt a legközelebbi Vasárnapi Ujság is igazolni látszik.“ E szavak után a ropogós gyér havon, itt-ott fennálló száraz avar között siettünk az emlékeztetszentelte helyhez. Leemelt kalappal állottam meg az örök álmát alvó egykori magyar művész sírhalmá fölött, s hazafiai kötelességemnek tartom, az olvasóvilággal az igazság érdekében tudatni, a mi itt következik. Ugyanis a behorpadt sír felett emelt négyszög talapzaton áll egy törött tetejű, másfél ölnyi magas faragott kő-gula (pyramis), s rajta ez olvasható északi oldalon: „A magyar muszika egyik kedvelője által emeltetett Szatmárból 1831-ik esztendőben.“ Nyugoti oldalon: „Nemes Lavotta János, híres magyar hangművész és nemzeti nóták szerzője porai felett.“ Ugyan itt a gúla alatt álló talapzaton, nagyobb betűkkel: „A hangművészet mesterségének megtiszteltetése.“ Déli oldalon: „Ki megholt 1820-ik esztendőben, életének 50-ik esztendejében.“ Ismét a gúla alatti négyszög talapzaton legnagyobb betűkkel: „Itt nyugszik a maga idejének Orfeussa.“

Ennyi az egész, mi az emlékköbe vése van. Továbbá az elhunyt művész fölül még ennyit tudhattam meg. Ő Tályán, a gyógyszerész közepén levő ágyban hunyt el az akkori gyógyszerész, mint jó embere karjai között, s hü ápolása alatt. Azonban magam is jól emlékszem reá, hogy ez előtt 23 évvel, egy uri háznál bizonyos özvegy Mezeynénél Tályán, az örök álmát alvó nagy művész drága kedves hangszere, az ugynevezett *Straduarius* hegedője ott függött a falon, még a korabeli rajtalevő pár vastagabb hurral porlepetten, némán, használatlanul. Hahogy megszerezhető lenne, szép ereklyét bírhatna benne kedves gazdag muzeumunk, mert minden illyes ritka, nevezetes darabot ohajtanék a nemzet kincsei között tudni.

Ezen helyreigazító kiegészítéssel tartoztam a nagy művész hamvai iránt kegyelettel viseltető nagy közönségnek, mivel a boldogultnak magam is egy igénytelen bár, de hő keblű tisztelője vagyok. — Ki volt végre Szatmárból a nagy művészt még hamvaiban is tisztelő derék hazafi? Ez iránt Szatmármegyéből értesülni venni nem volna nehéz dolog; — nem hiányoznak ott most sem a művészetet kedvelő barátok, kik ezt tudatni, azt hiszem, el sem mulasztandják; mert szép és boldogító az emlékezet, és tisztelni valók mindazon gazdag keblek, kik a művészet iránti kegyeletet tisztelő lelkökben ápolják. **)

Szabó Gábor.

*) Bernát Gáspárnak akkoriban megjelent „Lavotta élete“ című munkája nyomán, kivonatlag.

Szerk.

***) Nagy köszönettel tartozunk a becses közlésért, s örvendünk, hogy ez adatok birtokába is lapunk útján juttathatjuk nemzeti művésztünk barátait. A közlemény végén tett azon kérdésre: ki állítá fel Lavottának tályai emlékkövét? szintén olly helyzetben vagyunk, hogy tüstént hiteles választ adhatunk. Egy történetesen most épen Pesten tartózkodó szatmári érdemes hazánkfi és barátunk szájából értesültünk, hogy a fent leírt emléket Lavotta és a magyar zene egyik most is élő meleg barátja, akkor Ó-Pályiban (Szatmár) lakott Ujfaluassy Mihály ur emelteté. Csudálatosnak látszik, hogy ezt Zemplénben már elfelejthették! Azért szükséges, hogy a kegyelet e szép példáját híven följegyezzük. — Bernát Gáspár, ki nem régiben adta ki Lavotta életírását, szintén hirdeti, hogy ama sírkő létezése utólagosan tudtára esett, s hogy egyuttal a boldogult művész egy tökéletesebb arczképének s új zenedarabjainak jött birtokába, mellyeket munkája egy újabb kiadásában szándékozik közzé tenni.

Szerk.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton imitt amott.

Igen jó jelenség Pest városára nézve az, hogy mindenünnen ide törekednek az ujkor Nőei az ő állatgyűjteményeikkel, mert az arról biztosít benünket, hogy ha a világ el talál süllyedni, Pest lesz a Nőé birkája. Hiszen meg is érdemeljük, hogy megmaradjunk, mert annyi és olly nagytekintélyű tömeget képező egyenes utódait Nőé elsőszülött fiának nem találhatná egy rakáson az özönviz, mint nálunk. Elsőben is itt van a hajdani fűvészkertben a nagy menaszéria, kiválóan szép oroszánok és királytigrisekkel. Különösen az ázsiai oroszánok igen szép a sörényzete; szeretném tudni, hogy mellyik borbély frizirozza meg minden reggel? Egy alpakká láma is figyelemre méltó ugyan ott, melly ollyan szelid, hogy ott jár a közönség között s ijeszgeti a

gyöngéd szívűeket, kik azon veszik észre, hogy egyszerre csak kiveszi a szájukból a szivart. Ebből lehetne ám szép bundákat csinálni Debreczenben! singnyi hosszu fekete gyapju lögg le a határol, még pedig finom gyapju, a mellynek fontját 24 pengő garassal fizetik. Gyönyörű volna illyen fekete nyájjakkal találkozni az alföldön és nem is volna lehetetlen meghonosítása, mert Franciaországban már tenyésztik. Az állat olly magas, kinyújtott nyakával, mint az ember, s a mellett, hogy jó gyapjut és sokat ad, teherhordásra is alkalmas, tanítható, mint a teve. Ez a példány, ha valakitől a látogatók közül egy darabka kenyeret, vagy cukrot kapott, azt kiismeri száz ember közül is s ujra utána megy és felkeresi s enged játszani magával, mint egy kis kutya. Ennek a kedves és hasznos állatfajnak a meghonosítása nálunk csakugyan érdemelne annyi fáradságot, mint — majd megmondtam micsoda? A ki ez

állatseregletet meglátogatja, el ne felejtse egy darabka kenyéret dugni a zsebébe az alpakka számára, majd meglátja, hogy mennyivel háladosabb lesz érte, mint más állatok.

A szénatéren áll miss Dzuba bódéja. Ez az angol kisasszony egy növendék elefánt, ki fiatalága daczára is már tud kapkodjpolkát táncolni, zongorázik, gitározik az orrával; még pedig a legnehezebb operákból, megiszsa a pálinkát, tud kaczerkódni az idegenekkel, de még crinolint nem visel; hanem majd fog kapni, ha nagyobb lesz. Legnevezetesebb benne az, hogy a nevelője magyarul beszél vele; ez a legelső elefánt, a ki a magyar nyelvet tanulmányozza. Hiszen ha már ilyen előkelő nagyságok is illy hódolattal viseltetnek nyelvünk irányában, akkor csak lehet reménységünk, hogy majd felhatol az lassankint más nagy uri körökbe is.

A harminczad épületben mutogatnak egy nagy panorámát, a hol megláthatni, hogy hadakoznak, esznek és isznak nálunknál nagyobb emberek? ez is mind igen szép, de többet ér annál, a mit ugyanott láthatni, de csak különös engedély mellett; egy kétféjű csodaszülött, egy valóságos ember, a kinek két feje van: persze hogy spiritusba téve. A jámbor csak három napig élt születése után. De kár, hogy meghalt. Ha felöltött ember lett volna belőle, ki tudja, még mire nem vihette volna. Egy ember, kinek két feje van! Lehet ennél érdekesebb regényhőst képzelni? Valahány fej, annyi gondolat, az ő nála is állt volna. Ha például Franciaországban élt volna s az egyik feje Jacobinus lett volna, a másik feje legitimista lett volna; mikor a legitimistákat kergették, hogy futott volna az egyik fejével elől nagy ijedten, a másikkal dühösen utána, kiabálva, hogy fogják el! az egyik fej haragos beszédet tarthatott volna a sansculottekhoz, a másik addig imádkozhatott volna elkárhozott lelkeért; mondhatott volna az egyik fejével hízelkedést, a másikkal grombaságot valakiről s senki sem foghatta volna rá, hogy következtelen; lehetett volna ma ennek, holnap amannak a hive, s senki sem mondhatta volna, hogy köpönyegforgató, irhatott volna az egyik fejéből verset, a másikkal kritikát rá, s haragudhatott volna egyik feje a másikra; lehetett volna egyszerre két asszonyba szerelmes s veszekedhetett volna a két fej egymás közt, hogy melyiket vegye feleségül? Egy szóval, sok szép tréfát elkövetethetett volna, ha meg nem halt volna.

Még egy harmadik menaszériát is tudok, de már ott nagyon hideg van, tehát majd csak a nyáron beszélek róla.

Kakas Márton.

A debreczeni színvilágból.

Debreczen, jan. 17.

Január 13-án a városi község tanács egyhangulag elhatározá, hogy állandó színház építése iránt Ó Felségéhez folyamodás intéztesse, hogy Ybl építésznek a készített tervért járó 800 ft. kifizettesse, hogy az engedély megnyerése után az ügyben már régen kinevezett bizottmány azonnal összeüljön, — a színház hely, netalan kisajátítandó telkek kialakítása, költségvetés s ahhoz mérve a részvények számának megalapítása s kibocsátása körül czél szerűen intézkedhessék. — Addig is, míg az megtörténne, nézzünk szélyel kissé a színházunkban. — Az új évet „Oroszlánszívű Richard a szent földön“ kezdte meg; Csabainé (királynő), Rónainé (Editha), Rónai (Richard), Erszéni (templar), Hidasi (Emis), a többi bizony unva nézte s hallgatta a közönség. — Rónait még nem figyelmeztették, hogy ne legyen szavalásában olly egyhangú, sokszor pedig túlzott pathosz, s adjon arczizmainak több játékot, mert szép érczhangja ugy leend kedves, ha kellőleg modulálni, s különben szabatos arca ugy leend érdekes, ha az ércznyomatból életre költi az isteni szikra által, de ne vegye rosz neven, arca legtöbbnyire komoly antik szobor s egyöntetű, az indulat csaknem minden változata nélkül, — beszéde pedig igen gyakran ollyan, mintha hivatalos levelet olvasna. — 2-án: „Egy tündér regé.“ Csabainé igen jól játszott, különösen az utolsó jelenetben az elaggott marquisnőt igen élethiven adá; hová maradtak az érdemlett tapasztok, ifju nemzedék? — 5-én: „Béldi.“ Szigeti pesti színész; közönség a szokottnál is kevesebb; — miért? — a szinlapokat csak déltájban s a szokott megszorított mennyiségben hordozák el, sokan nem is tudták mit, s ki játszik; jól tenné az igazgatóság, ha ujdonságait pár nappal előbb s nagyobb körben hirdetné; maga vallja kárát, ha nem teszi. Szigeti kissé fátyolos hangja daczára szépen jellemzé a vastagnyaku székelyt, csak a kötlevél aláírásakor szerettük volna, ha a kényszerűség nemesebben fejezde vala ki, mellyből nője iránti szerelme, aggdósa tünt volna kiálólólag ki, mert inkább félelmet s a nyakas székelyhez nem illő levertséget fejezett ki; — a szerelemföltés jeleneteiben művészi szerepelt. — 6-án: Szigeti a „Szerelmes pap“ és „Angolosan“ című darabokban. A színház megtelt; különösen Ippelbergerben azt a nyegle elbizottságban szemtelen, tolakodó, de még sem egészen bátor fajt olly tökéletes hiven jellemzé, hogy többen, kik benne talán önmagokra ismerhettek, kiosontak a nézőhelyről. — 7-én: „Szép molnárnő.“ Csabainé (marquisnő), Rónainé (molnárnő), Hidasi (molnárnő), a különben csekély tartalmu darabot élénken s a teljes számú közönség meglegedésére adák; fölvonások közben Kemplényi Ida bárónő, nemzeti táncművésznő, magyar magán s Madrilena spanyol tánczot járt; a magyart meglehetősen feszesen, a spanyolt több hűséggel; — különben illy tánczosnő sem fordult még meg kis szinpadunkon. — 9-én: Ismét spanyol tánczok kevesebb közönség előtt, „Nő nem lehet király“ darabban együtt; az improvizáló színészek engemet durvaságokkal épen nem, egyedül csak az ártatlan közönséget sérték; annyit azonban nyilvánítanom kell, hogy én kritikát e jó színészek legtöbbjeiről nem irtam s nem irandok soha, mert azon e társulat többsége alól állván, háládatlan fáradság is lenne; s ha egyik vagy másik jobb s ügyesebből szoltam, vagy szólni fogok, az csak egyéni, s meglehet rosz felfogásu nézeteimnek előadása, s egy pár okosabb, ügyesebb tagnak serkentése, kik azt rosz

neven nem vehetik; de az ügyetlenségben bölcs s készületlenül föllépni szokottaknak a közönség lenézésével hanyagságait nem kritizálni, de ha kedvem tartja, ezután is megróvni fogom. — 10-én: Ismét spanyol tánczok még kevesebb néző előtt — szindarabul: „Két Péter“ — az ácslegény ismét hősiessé egyhangulag szavalt. Tóth Ida akár kisasszonyt, akár szoba- vagy polgárleányt személyesít — mindig egyforma — szokják le, ha tud, mondókája után megszokott Zepperlpolka-féle mozgásairól, — kár volt a több tehetséggel birt Bertényi Bertaért kicserélni. — 12-én: „Bányarém.“ Rónai (Vendelin) megint, mintha levelet olvasott volna, — vessen számot magával, hát ha van egy kis igazam; ne kövesse ugyan vakon senki tanácsát, előbb gondolja meg, mint okos színész. — 14-én „Nő nem lehet király.“ A hevenyészés elmaradt, kár! a darab becsületesen egybevágott, de a színészek ott fent, mi pedig gyér közönség itt alant nagyon fáztunk, jó volna egy kis kemencze-meleg, vagy nagyobb közönség. Rónai (Erik) szavalásának több lejtőséget kölcsönzött, s az indulat kifejezéseit is inkább kitüntette, csak előre! — Rónainé kedves Krisztina volt, de sajnáltuk szegényt — nagyon fázt! — 16-án: „Judith és Holofernes.“ Rónai jutalmául; — nagy szinpadon nagyobb hatása lehet e darabnak, de szükpadon a látványosságból sokat vesz. Egyébiránt Holofernes és Judith közötti párbeszédnek nem minden fülnek valóknak levén, a darab csak nyerne általa, ha azok aesthetikai szempontból újra dolgoztatnának. Rónai igen jó volt a czimszerepben, indulat kifejezéseit helyesen tükrözé arca a legtöbb helyeken, hanglejtéseit is azokhoz idomítá. Csabainé rekedtsége mellett is igen jó Judith volt. Mátrai a német jóst túlzott dühöngéssel adá. A darab meglehetősen unalmasnak mutatkozott, unalmunkat Kéler Béla hangszkara által játszott jó darabok izzták el. — Ma, 17-én: „Nagyapó,“ holnap pedig „Essex“ fogja a színházat vásári közönséggel megtölteni. △

Földrengések hazánkban.

— Róssaberekről (Liptó), január 18-kán írják: Harmadnapja van már ugyan, hogy ezen pár sornak utnak kellett volna indulni; de kimerítőbb tudósítást adni ohajtván, mai postanapig várakoztam. Két nevezetes természeti tüneményről akarom tudniillik tudósítani önt, melly környékünk népét nagy rémülésbe hozta. Az első volt december 15-kén délután. Ugyanis kevéssel azután, midőn a nap nyugatra fekvő hegyeink mögé szállott volna, a felhős égboltozaton ugy verte vissza fényes sugarait, hogy azok épen a Chocs nevű hegy nyugati oldalára estek. Ezen visszasugárzás láttán (optikai) okoknál fogva vörös színt öltvén magára, az egész hegytetőt pirosra festette ugy, mintha csak a hegy izzóvassá, vagy pedig tűzokádó hegygyé változott volna. Az első pillanatra csakugyan önként azt hitte az ember, hogy Chocs egyszerre tűzokádóvá vált, (a melly hegy az egész Kárpát-hegység lánczolat nep-tunisztikai eredete, s tömött granit-alkata ellenére — inkább vulkanisztikai származásu s csupán mészkőből áll). *) Azonban ezen ¼ óra mulva elmúlt látvány ujra észbe jött mindenkinek január hó 15-kén esti 8 óra s 19 perc-kor, a mikor t. i. egy nálunk hallatlan dolgot, azaz földrengést éreztünk. Apáink s nagyapáink beszélnek ugyan, hogy 1778-ban szintén egy illy földrengés lett volna ezen vidéken, de azóta soha. Ezen mostani földrengés iránya D. Ny. D.-ről Ek. E.-felé volt, s 4 másodpercig tartott. Ereje olly nagy volt, hogy székeken ülő embereket megmozgatott s mintegy hintázott; a közel egymáshoz álló tárgyakat összekocczantotta, ugy hogy a torony harangja is 4 ütést hallatott, a mi ugy történhetett, hogy a rajta nyugvó kalapács összecocczant a haranggal; egy uj ház boltozata meg is repedt. A mennyire értesülve vagyok, az egész vidéken észlelték ezen földrengést, kivált Chocs-hegy körül nagyobb mértékben, a hol a Lucski nevű meleg fürdő létezik, s melly talán okbeli viszonyban is áll ezen földalatti tüneménnyel. — Különös, hogy ezen rengés után közvetlenül sűrű hó esett, melly nálunk illy későn soha sem hiányzott, s egyuttal a nagy mértékben uralkodott hurutos lázak is egyszerre megszűntek dühöngni, mintha szintén megijedtek volna. — Dr. S. G. A.

— Zsolna (Trencsén), jan. 19-én. Borzasztó! jan. 15-én esteli 8 és ¼-kor, midőn mindnyájan éji nyugvásunkra készültünk, egy borzasztó, s vidé-dünlőn, hol minden oldalról a Kárpátok magas bérczeivel körülvéve s védve vagyunk, hallatlan földrengés által riasztattunk föl. Az első rengés, melly rémületes földalatti morajjal jelentkezett, s mintegy 7 másodpercig tartott, annyira, hogy senki a földön meg nem állhatott, már majdnem kétségbe ejtett. A házainkról leeső kémények és boltozatok, az összeomló sikátorok, butoraink zörgése, e szokatlan s népünknek egészen ismeretlen tüneményt még kebelrázóbb alakban tünteték fel. Megvallom magam is, hogy bár ezen tüneményt bányavárosokban s alföldön mint tanuló gyakrabban tapasztalám, de illy erővel, s olly borzasztó morajjal még soha sem észlelém. — A nép dűledző házaiból kifutott az utcákra, mindenki rémülve keresett menedéket a szabad ég alatt. Az ijedés hatását, a siránkozó s szüléiket kereső gyermekek kiabálását, az anyák jajveszékléseit, a férfiak komoly s sápadt arczait, oh ezt lehetetlen leírnom! — Házaink emeletesek nagyobb részt, s mind megrongáltattak, s azokba első percekben senkinek sem volt bátorsága ruhája után visszamenni. Azonban mig így a tágas piacon rögtönzött butor darabokon s a dermesztő fagyban éji elhelyezést keresték, 50 perc mulva a föld megint zugni kezdett s tagjaink uj hatalmas lökést éreztünk. Mindnyájunknak elállott szavunk, s midőn ezen rémületes földzugás kevés perc mulva ismét megújult, most a legbátrabbak is komolyakká kezdenek lenni. Mintegy másfél órai szünet alatt a nagy hideg miatt házaink földszinti szobáiba huztuk meg magunkat, de 12 órakor éjjel délnyugatról jövő földalatti zugás s azt kíséző hatalmas földrázkódás mindnyájunkat kizavart menhelyeinkről. Most már al-

*) Figyelmeztetjük a czikkirót, hogy e nézet kissé elavult, miután a geologia újabb tanai szerint épen a granit képleteket tartják plutói vagy vulkáni eredetűeknek. — Szerk.

vásról szó sem lehetett, s mindnyáján a külvárosokban levő faházakban keresztünk menedéket, voltak kik a szabad ég alatt tölték e rémületes éjszakát. A rázkódtatások 2 és 4 óraker ismételtettek, hanem mindig gyengébben. Jan. 16-án reggeli 6 s 10 óraker, jan. 17-én este 6-ker, 18-án este, 19-én pedig reggeli 9 óraker bár nem erős, de mégis ijesztő lökéseket tapasztalánk. — A nép, mint a megháborított hangyasereg minduntalan hemzseg az utcákon. Nagyobb házakból egészen kivonultak a lakosok, s a külvárosi alacsony faházakba, hol a biztosság legnagyobb, vonták magukat, az éjszakákat mostanáig nagyobb társaságokban töltik, többnyire álom nélkül, félvén, nehogy a zilált s megrepedezett falak között újabb rengések által halálukat leljék. A piaczon álló házak mind nagy sérelmeket kaptak, és sok közülök lakhatlan. Legtöbbet szenvedtek a Kadurik, Lerch, Hahn, Gyuris stb. házak; sokat közülök egészen le kell rombolni. Templomaink s tornyunk megrepedeztek. Az árvaház, mely erős anyagból van építve, legfelsőbb emeletén nagyon sokat szenvedett, szerencsére, hogy az épen lefeküdt árvák kiugráhattak idejekorán ágyaikból, különben ott lelik halálukat a padlásról lezuható tégladarabok alatt. A sz. Ferencziek kolostora is sokat szenvedett, úgy az adószedői hivatali ház. De egy ház sincs, mely sérelem nélkül maradt volna. — A nép csak az Istenházakba tódul, s ezek telvük bűnbánókkal, valóban kiki magába szállott, s bárcsak reménylenünk lehetne, hogy a rémülésnek vége van! Ezek valóban nápolyi dec. 16-i s 17-i éjszakák voltak; — Ezen rémületes tünemény némely észleletekre adott alkalmat. Midőn Lisabont 1755-en nov. 1-én a földrengés romokba temeté, azt bár nem egy időben, Afrika észak-nyugati partjain érezték, megkerülé aztán Európa nyugot-északi részét s Svédhonban végződött. — Igy 1857. dec. 16-án Nápolyban, főleg Bazilicata hegyes tartományában egész erővel dühöngött, dec. 31-én kitört a Vezuv egy ága; dec. 25-én Klagenfurtban s egész Karinthiában, dec. 28-án pedig Jadrában s Dalmáciában, dec. 16-án pedig Gallicziában Szandecen 7 percz alatt éjfélkor többször megrendült a föld, mi más lengyel tartományokban is vétetett észre. Tehát a Vezuv háborgó elemei megkerültek az Appenini Alpesekeket, s a Kárpátokat mintegy 250 mérföldet, s mi ezen elemet csak jan. 15-én, 16., 17., 18. s 19-én éreztük. Az még feltűnőbb, hogy Trencsin városában, mely völgyben fekszik velünk, s tőlünk csak 8 mérföldnyire délnyugotnak, nem is vették észre! — Morvában szintén semmit, tehát a Kárpátokon túl nyugotra nem, — északra azonban Siléziában, Tessenben s környéken dec. 16-án esti 8³/₄-kor szintén tapasztalták azt, de már nem olly erőben. Azonban a Kárpátok között, mint értesülve vagyunk, Turócban, Liptó s Árvában egyenlő dühvel mint nálunk; és a bányavárosokban, mint hallani, megint nem. — A közellevő falukon több helyen nagyobb épületek s templomok repedeztek meg. E tünemény a Kárpátok közt egészen új dolog. Rettegésünk még mindig nem szűnt meg s aggódva nézünk a jövőbe! — *Vágvölgyi.*

— *Zólyomgye*, jan. 20-án. Tisztelt szerkesztő ur! Ritka eseményről tudósítom önt; ezen nálunk — hála Istennek — ritka esemény: a földrengés. Ezt jan. 15-én lehetett megyénkben több helyen észrevenni, anélkül azonban, hogy kárt okozott volna, mert alig néhány másodperczig tartó gyöngye lökésekben mutatkozott. Legerősebbek voltak a lökések Ó-hegyen, Úrvölgyön, Szilviczon és Lieszkóczon, hol a megijedt emberek falhoz és kályhához kapaszkodtak, és egynehány fazék, pohár és palaczk összetört. Ó-hegy és Úrvölgye nagy arany- és rézbánya-telepek, mellyek már sok század óta állanak fenn s egészen alá vannak ásva; ezért voltak jitt talán a lökések erősebbek, mint más helyeken. — Gyöngyösek voltak a lökések Beszterczén, Zólyomban és Nagy-Szalatnyán; itt az ajtók és ablakok kezdtek rezegni s a már lenyugodott emberek felugráltak, ringadozni érezvén magokat ágyaikban. — E kis földrengési jelenetek is már megijesztettek minket, s sajnálattal emlékeztettek azokra, kik e pusztító csapását a természetnek egész dühében szenvedték, mert leghihetőbb, hogy ekkor másutt erősebben dühöngött a földrengés, s mi azt csak illy gyöngye lökésekben tapasztaltuk. — Ki tudja, a szegény nápolyiak nem hullatták-e könyveiket ismét új romokra?! — Övjon meg az Isten keze mindenkit ez iszonyu csapástól! *Zólyomi.*

— *Erre vonatkozólag est írják Bécsből*: Az ausztriai birodalom területén folyó hó 15-én előfordult földrengésekről Bécsbe érkezett tudósítások szerint a ritka tünemény színhelye a Szudét és Kárpát hegység közti valami 200 □ mérföldnyi vidék volt. Két-két megrendült hely közt a legnagyobb köz 32 mérföldet tesz. A Kárpátokon és Szudeteken túl még nincsenek hiteles tudósítások. Földingást a következő helyeken tapasztaltak: Hohenstadt, Jaegerndorf, Gleiwitz, Krakó, Bielitz, Klobuk, Kremzier, Namieszt, mellyek fékvése görbe vonalt képez. Ugy látszik, hogy a rengés főszékhelye Magyarországon északon meggyében volt. Legerősebben Zsolnán mutatkozott, honnét sugárosan terjedt ki Magyarországra, Galicziára, Siléziára. Megemlítendő, hogy ugyan e kerület 80 évvel ez előtt hasonló földrengés színhelye volt.

Irodalom és művészet.

△ Megjelent „*A kisededővó intéseteket Magyarországon terjesztő egyesület évkönyve* 1852—1857, választmányi határozatból szerkeszté *Ney Ferencs*, kisededővóképezdei igazgató.“ Elő van ebben sorolva az egyesületi alapító, tiszteletbeli s gyámolító tagok neve, utántéve mindegyiknek, hogy a pártfogást milly mértékben s mennyi időre teljesíti. A gyámolító tagok száma 55 az előbbi évekhez képest fogyó arányban áll. — 1837-től 1857-ig beiratott összesen 205 növendék. Ez idő alatt állomást nyert 63 kisededővó, 9 tanító, 11 növelő, tehát összesen 83; ugyanezen idő alatt a növendékek az egyleti pénztárból összesen 5782 pft segélyt nyertek. A példányóvodában a kisededek száma 1843-tól 1857-ig 1322. — 1857-ben az egylet összes bevétele 1660 ft.

17 kr. p. p., kiadása pedig 1642 ft. 30 kr; pénztármaradék 17 ft. 47 kr. Mi ez ismertetést csak azon reményben közöljük illy röviden, hogy ez ügy általános érdekénél fogva, sietni fognak az illetők bővebb ismeretet magából a könyvecskéből meríteni, mellynek összeállításával nemcsak az ügy, de statisztikai érdekből is igen hasznos szolgálatot tett a szerkesztő.

+ (*Jókai „Dózsa György“*) című drámája Dux Adolftól fordítva nem-sokára német nyelven is meg fog jelenni. Az ezen darab miatt támadt kis per-patvar, mely e szép költői mű fölött már csaknem Dózsaféle parasztháboruvá fajult el, úgy látszik csillapodásnak indul. A lázadás most már csak a vidék némely pontjain hagyott hátra némi nyomokat.

+ (*P. Szathmáry Károly*) ismert regényírónk, „*Vetélytársak*“ című két kötetes regényére 2 pftjával előfizetést hirdet, az előfizetések jövő hó közepéig beküldendők.

+ (*Lisznai Kálmán*) ismét egy kötet verset adott sajtó alá „*Dalzon-gora*“ czim alatt.

○ (*Pályadíj*). A „*Falusi Gazda*“ mult évben jutalmat tűzött ki a következő feladatra: „*Készítessék leírás mind azon állatok és növényekről, mellyek ártalmainak mellőzése, illetőleg kiirtása a háztartásnak, kertésznek és mezőgazdának érdekében áll.*“ A beérkezett három versenymű közül egyik visszavonatván, a megmaradt kettő pedig, egyenlően jeles ugyan, de egymás fölött előnnyel nem bírván, a jutalom köztük megosztott. E művek szerzői *Miskolczy Sándor* Ujbarson és *Letenyey Lajos* Felesuton. A nevezett lap szerkesztője *Érkövy Adolf* megjegyzi, hogy kívánatos volna, ha a nevezett urak, a két czikkből, figyelemre méltatva a bírálói megjegyzést is, egyet alakítanának. Ekként olly könyvet fognak kiállítani, mely „a hazai gazdasági irodalomban valódi nyereségül lesz tekinthető.“

— *Róssavölgyi* műárusnál e napokban jelent meg a *Rubinstein* zongoraművész által pesti hangversenyeiben legnagyobb hatással játszott Beethovenféle gyönyörű „*T. rök induló*“ zongorára alkalmazva Rubinstein által. Ára 45 kr.

— (*Gróf Fáy István, máltai vitéz*) „*Régi magyar zenegyöngyeiből*“ az első füzet már megjelent, Bécsben Glöggel műárusnál, s általános tetszésben részesül. Örömmel jelentjük, hogy a második füzet is nem sokára megjelenik. Ez szintén igen tartalomdu és a többi közt a híres *Czinka Panna* mult századi magyar Orpheának egy igen szép lassu magyarját közli, valamint a gróftól magától egy igen szép *duda-csárdást*, újabb szellemben, ugyisintén *Csermák, Tyutyu* cigány és *Bihari* néhány igen szép darabjait. E zeneművek jól játszva, nagy hatást tesznek, és a külföldi salonokban nagy tetszést aratnak. Nem rég Madridban Izabella királyné termeiben is egy magán hangversenyben előadtak; hol különösen Lavotta régi magyarja „*A magyarok kijöetele Ásiából*“ és *Kecskeméti*nek egy új szellemű frisse, kétszer ismételtettek. E füzetek azért is igen becsesek lesznek, mert a gróf csak a szebbeket szemeli ki, és tiszta eredetiségben közli, ő pedig azt állítja, hogy az eredetiség, csak a régieknél volt, csak hogy mindeddig nem voltak jól zongorára téve, nem tették azon nagy hatást, mit most tesznek, midőn újabb modorban vannak zongorára alkalmazva, a nélkül, hogy az eredetiség meg volna csonkítva. A gróf olly részéről való a hazának, hol *Csermák, Lavotta, éveken át lakott, és hol egykor Czinka Panna, gróf Sztáray Mihály, Tyutyu, az öreg Boka, Bunkó, Radits, Kosovits, és mások virágoztak, a kiknek munkáit a gróf 27 év alatt szedegette és tanulta.*

Ipar, gazdaság, kereskedés.

○ (*A burgonyamag*) mint a „*Fal. Gazd.*“ írja, a bécsi keresk. kamara jelentése szerint természetére alkalmaztatván, az így nyert burgonya az utolsó 6 év alatt ment maradt a betegségtől. Ép ezért az utóbbi években Bécsben (*Schaber Ferencz* magárusnál) kereskedésbe boesátott burgonyamag, nagy kelendősegre talált.

— (*Még valami a baromfidőgről*) A mult évi Vas. Ujság 51-ik számában baromfidőgről írnak Orosházáról. — Felhiva érzem magamat kevés tapasztalatimat e tárgyban tudatni. Sokszor megtörtént már, hogy szomszédomban mind elhullottak a tyukok, — de udvaromba soha sem kapott be a vész. Ennek egyik oka, hogy házunk jó kerítéssel levén körülvéve, tyukjaink a szomszédokéival nem közlekedhetnek; a másik az, hogy nóm gondos gazdasszony levén, a nyári meleg napokon, legalább négyszer friss vizet meret a baromfiaknak. — Mult nyáron is hallottuk, hogy a szomszédokban, a tanyákon, s a vidéken mindenütt pusztít a baromfidög, de nálunk sokáig nem dögölt egy sem. — Történt azonban, hogy junius hónapban egy délután lementem a házi kis kertbe szélyel nézni, s mellettem az ajtón felszaladt egy idegen tyuk, mellyet házi kakasunk észrevéven, mint aféle dandyhoz illeti, mindjárt hozzá csatlakozott, másnap reggel az idegen tyuk dögölve találtott az udvaron, s egy pár óra mulva a kakas, s utána még délig 11 darab tyuk; ihetőleg, mellyek a kakassal közelebbi viszonyban álltak, mind áldozatai lettek a járványnak. Ekkor eszembe jutott, hogy olvastam valahol, mikép a szárnyas állatok vízbe, sőt a kalitkás madarak ivóedényeibe is jó, holmi rozsdás darab vasakat hányni, vagy a kovács műhelyekből az ugynevezett *csondrát*. Azt is olvastam valahol, hogy ha a szárnyasállatokba a dög bele kapott, igen jó, ha bűdöskövirággal hintik meg ivóvizeiket; — tüstént mind a kettőt fogamatba vettem s azóta egy darab se hullott el, holott körülünk még késő ősszel is hire volt e metyelynek. — Tehát hideg viz, rozsdás vas, s bűdöskö virág; egyik sem drága; jó lesz megpróbálni! — Közli a Vasárnapi Ujságnak örökös előfizetője — *Károly Antal* kovácsmester (Debreczenben).

M i u j s á g ?

+ (Második álarozos bál a nemzeti színházban.) A lövészek álarozos táncvizsgálma folyó hó 24-én ment végbe nemzeti színházunkban. Álarozosok ezuttal nagyobb számmal voltak s apró bohóságokkal nagyobb élénkséget idéztek elő, mint az első alkalommal. Azon körülmény, hogy kisebb számú közönség vett részt a táncvizgatóban, annak csak előnyeül tekinthető, mert nem forgott annyi tyukszem veszedelemben. Sőt, úgy a hogy, még táncolni is lehetett ezuttal. Egy két páholy üresen maradt.

— (Eredeti magyar ballet készülőben.) Mult számaink egyikében közöltük „Juliska“ című bécsi magyar ballet ismertetésének azon jó eredménye már eddig is volt, hogy többekben egy illy eredeti magyar mű előállítására iránti vágyat élénkebben felébresztette. Már is rebesgeti némely lap, hogy ez iránt sok a jó akarat, sőt az illetőkben a képesség sem hiányzik. Színházunk egyik karmestere, Doppler, a zene megírására ajánkozott; a szöveget pedig Aranyvály Emilia és Campilli táncművészeink befolyásával majd csak összeremtené valamelyik poetánk. Előre is igen szépen képzeljük azt. Milly bájos egészszé lehetne itt egyesíteni a magyar zene, magyar táncok és öltözetek mindenféle részleteit és fajait!

+ (Színházi újdonságok.) A drámabíráló választmány közelebb egy „Nénike“ című 2 felvonásos vígjátékot fogadott el Komáromi Ferencztől. Ohajtjuk, hogy e „Nénike“ olly szeretetreméltó legyen, hogy mindenkinek megnyerje tetszését. — Egy „Kéthatalom“ című vígjáték Degréttől hir szerint jövő hó elején fog színre hozatni, hahogy egy harmadik hatalom: a véletlen nem lép közbe. — Még egy harmadik új darabról is beszélnek, s ez: „A magyarok Törökországban“ című népszimű volna Vahot Imrétől. E szerint tehát bő szüret reménye mosolyog a bőjti napokra.

+ (Semmelweis) egyetemünk orvosi szakának egyik jeles tanárát közelebb a zürichi egyetem kínálja meg tanszékkal; de ő e meghívást egyetemünk iránti előszereletből nem fogadta el.

+ (Csodaszülött.) A Győri Közlönynek írják, hogy Jovanczán Tolnamegyében nemrég egy gyermek született, kinek a feje, nyak nélkül, közvetlen vállalából nőtt ki és haj helyett állatször borítja azt, szeme pedig a fejetején van. E gyermek állítólag fogakkal jött a világra, tehát valóságos táltos.

+ (A szenatér és mérsárosutca) kiköveztetése a jövő tavasszal meg fog kezdeni. A szenatérén olly disztelenül álló bódék is hir szerint rendeztetni fognak. Ideje is már, hogy e szemét- és sárfészek valahára jobb karba helyeztessék.

+ (Burgonya, magról.) Mondják, hogy a magról termesztett burgonyán az utóbbi hat év alatt nem tapasztaltatott az általánosan uralkodó burgonyavész; azért jó volna, ha gazdáink több helyt kísérletet tennének vele, főleg olly vidékeken, hol e növény főrészt teszi a tápszereknek.

+ (A miss Dzuba) tanult elefánt tulajdonosa, Liebich ur, közelebb három majomsontvázat ajándékozott nemzeti muzeumunknak, mellyek itt tartózkodása alatt multak ki. A majmok hazája a mint tudjuk, a forró égöv, azért másutt igen könnyen elvesznek. Csupán egy faja van, — mondhatná erre valamely elkeseredett újdonság — mellyre nem igen hatnak az égalj viszonyosságai. Ez a legközönségesebb majomfaj, melly mindenütt ingyen látható, azért a muzeum nem is gyűjt belőle példányokat.

+ (A látványokból) nem egy hamar fogy ki fővárosunk. Bámulhatjuk jelenleg a mechanicus színházat, a miss Dzuba elefántot, két állatseregletet s néhány nap óta egy csinos panorámát a régi harminczad-épületben. Ez utóbiban legsajátságosabb a II. Sándor orosz czár koronázásakor Moszkvában adott lakoma, hol egy óriási körben fölállított 2000 asztal (nem olvastuk meg,) mindegyik 200 személyre fölterítve mosolyog a tenger néptömegre, melly a korlátokon kívül mohó vágygylal lesi a boldog órát, midőn a vásár szabad lesz — ingyen. Az asztalokon akkora sült pulykák láthatók, hogy a strucczok elbujhatnak mellettök. Az italról is bőségesen gondoskodva van. Ott állanak rendre az óriási hordók színig tele sör- és jőféle pálinkával. (Hogy mellyikben mi van, azt egy arra rendelt szolgál sziveskedik megmagyarázni az érdekes publikumnak.) A ki étvágyhiányban szenved, annak jó lélekkel ajánlhatjuk e panorámát orvosszerül.

+ (Boszorkány-keresés.) A „P. N.“ nagybányai levelezője olly eseményről tudósít, melly a népnevelés körüli kérdést ismét a legfontosabbak egyikének tünteti fel. Az említett levelező szerint Nagybánya szomszédságában levő Farkavaszó oláh faluban marhavész uralkodván, e csapást a lakosok valamely boszorkányt tulajdonították. E balga hitben egy este a templom főgondnoka, egy esküdt és egy bába asszony körüljártak a faluban, minden házba bekopogtattak s úgy a férfiakat, mint a nőket kivétel nélkül levették tették, hogy a boszorkányt nyomába jöhessenek. És oh csudák csudája! csakugyan rá is akadtak a förtelmes boszorkányra. Ez egy nő volt, kinek a hóna alatt egy jókora szőmörösöt fedeztek föl a bölcs kutatók! E szerint tehát a boszorkányok ismertető jele a szőmörös volna (!) Hát a boszorkányokbani hit minek az ismertető jele? Bizonyára legkevesebb a józan észnek és fölvilágosodásnak.

— Monorról (Pest-Pilis) a jótékony és felebaráti szeretet egy ép olly ritka, mint áldozatteljes példájáról értesültünk. Az ottani plebános, nt. Gecse Endre ur ugyanis fájdalommal tapasztalván, mikép néhány szegényebb sorsu hivi olly nyomasztó helyzetben vannak, hogy kevés adójok lerovására is képtelenek: a monori község előjáróságát jan. 24-én arra szólította fel, hogy a községben létező minden efféle igazán szegények neveit, kik nem pazarlás, dologtalanság vagy korhelység szülte ok miatt, hanem betegségnél s kereset

hiányánál fogva vannak ama nyomasztó helyzetben, neki (a plebános urnak) mielőbb tudára adni sziveskedjék, — hogy aztán a mennyire szük erszénye engedi, ha nem egészen is, legalább egy részben, minden visszatérítés reménye nélkül, segítsesse azokat állampolgári kötelességük teljesítésében, az adó lerovásában. — Nem kísérjük e nemes tettet magasztaló beszéddel; magában hordja az legszebb jutalmát s a tény pusztá megemlítése is elegendő, hogy a legszebb méltánylást ébressze minden olvasóban.

— (Farsangi hírek.) Vidéken nagyobb elevensége van a farsangnak, mint a fővárosban. A tudomásunkra esett vizgalmak között első helyet foglal el azon népes és fényes táncvizgató, melly jan. 19-kén Szegszárdon tartott. A Tolnán állomásozó cs. k. dsidás ezred zenekara játszta a zene egy részét, a csárdást Tassy Náci helybeli barna bandája huzta sralmasan és keservesen, a hogy illet. A terem zsufolva volt, a legválogatottabb társaság gyült össze a megye minden részéből; a vizgató reggeli 8 óráig tartott. Különösen dícséri tudósítónk Halász báladó és rendező urat „ki csakhogy keleti pompába varázsolhassa a termet, a díszitmények egy részét Bécsből“ (rendelte meg.“ Február 9-kén még nagyobb szerü bált remélnék a szegszárdiak. — Kis-Körösön (Pest) szintén vígan farsangolnak a nagy fogadó kis teremben. Február 3-kán lesz egy fényes bál, mellynek tiszta jövedelme a „nemzeti színház nyugdíjintézetének“ alaptökéje gyarapítására fog fordítatni — kívánunk jó időt, jó egészséget és sok vendéget! Pénz talán csak lesz. — Losoncson (Nógrád) jan. 20-kán tartott a casinoegylet az ujon épült nagy teremben egy igen szép vizgalmat. Tudósítónknak csak a krinolinós feszesség és különválás ellen van némi panasza s hogy az ott lakó Mocsári Lajos szép elveinek, mellyeket a társalmi életet illetőleg közölt, épen ott nem igen hódolnak. A bál jelleme kiválólag nemzeties volt; a csárdásokat az öreg Csonka Jónás bandája huzta kivilágos kivirradtj. Ugyanott jan. 24-kén adatott a két egyesült prot. iskola javára rendezett táncvizgató.

— (Turócsi kereskedők.) Olvasóink tudják, hogy a turóci nép nagy barátja a kereskedésnek s e célból bejárja az egész világot. Legközelebb azon tudósítást vesszük Turóczból, hogy több illy jámbor hazánkfia sralmas végét találta a távolban. Ugyanis Gruziában, a cserkesz bércek közötti országban, 11 illy turóci kereskedőt egy csárdában a cserkeszek részint agyon ütöttek, részint a hegyek közé hurczoltak magukkal. Közelebb indokairól nem vetünk tudósítást.

— (Jámbor Endre) mint a „Férfi dívatközlöny“ szerkesztője, tudatja a t. közönséggel, hogy előfizetéseket a „Férfi dívatközlönyre“ (egész évre 3 ft., félévre 1 ft. 30 krjával) jövő február hó 25-ig még mindig elfogad. Felkéri egyuttal az úgy barátait, t. szaktársait az e nembn egyetlen magyar vállalatának szives terjesztésére.

• Ráchel francia színésznő, 1,200,000 franknyi értéket hagyott maga után, ékszerain kívül, miket szintén sokra becsülnék. Végakarata szerint hagyatékának felét két gyermeke, felét pedig atyja öröklendi, de úgy, hogy annak kamataiból Sára nővéreinek 6000, Rosa szobaleányának pedig 600 frank évi díjat fizessenek.

△ Egy kis adósság. Párisnak 1850-ben 23 millió frank adóssága volt, a melly azóta csak 135 millióra emelkedett. De ennek oka azon körülmény, hogy a város császári parancsnál fogva egész utcákat sajátit ki, rontat le, épített fel szebben, czélszerűben, és adja el aztán ujra házankint és mondják, magasabb áron mint mennyijébe került. A város tehát nyer nemcsak tőkében, de az által is, hogy annyi ezer meg ezer ember kap folyton munkát, kik különben kereset nélkül ácsorognának az utcaszegleteken s békétlenkedésükkel, elégedetlenségükkel a vagyonos polgárság és a kormány aggodalmait növesztenék.

• Pénzüzerleti legújabb találmány. Ajánljuk a hitelezőkkel bírónak. — Stettinben él egy Mózes nevű nagykereskedő, a ki megbukott, de hitelezőit azzal vizgasztalja, miszerint ő bizonyos meghatározandó idő leforgása alatt, teljesen kártalanítja őket csak egyetlen feltét alatt, ha t. i. minden egy hitelezője neki még 1000 tallért ad. Így ő 50,000 ezer talléron fölül kapna, melly öszszeggel p. o. egy év alatt csakugyan nyerhetne is igen sokat.

+ (Az Eszterházyféle sorsjáték) 40,000 ftos főnyerője Pollák Sámuel nagytapolcsáni izraelita lett, ki midőn az örvedetes hir értésére esett, elhátározta, hogy nyeresége 1/10 részét jótékony célokra fordítandja. A vak szerencse tehát ezuttal nem pazarolta kegyét érdemtelre.

— Halálosás. M. évi dec. 24-én tetettetett el t. Oláh Károly ur, Felső-Baranyában a garéi ref. gyülekezet szeretet tisztelt lelkésze, azelőtt Hold-Mező-Vásárhelynek igen kedvelt tanára, életének még csak 32-ik évében. Kora kimultát bánatos özvegye s három kicsiny árvája kesergik, kik szomorú elhagyottságban a felebaráti szeretet könyörületére vannak szorulva. Az özvegyek s árvák atyja viselje gondjukat nekik is, az elhunyt barátai s az emberbarátok pedig ne feledkezzenek el róluk!

Egyveleg.

** A kulonc fodrász. Páris egyik utcájában lakik egy bronzáros kereskedő, de minden vagyonánál többet ér szép leánya, a világ legszebb szöke lánya. Haja finom mint a napsugár, sűrű és lágú, mint az arany haj, millyen-nel a tündérek a mesében a királylányokat szokták megáldani — szóval nagyon szép. Lord S. meglátta a szép kisasszonyt és el lön büvölve szép haja által. Nem szól semmit; hanem másnap jártment a bronzáros kereskedőhöz és kérte őt, engedje meg neki, hogy mindennap megfésülhesse leánya szép haját; fogadja, hogy a leányhoz soha egy szót sem szól, s e mellett fizet mindennap egy guineet, holnap délig elvárja a választ, mely ha kedvező nem leszen, azonnal agyon lövi magát. Szavai oly határozottak voltak, hogy a kereskedő legkevésbé sem kételkedhetett azokon; de meg a szép szöke leány egy-

átalán nem akarta, hogy a lord agyonlöje magát. Tehát kedvező választ nyert. Ez időtől a lord naponként pontban 12 órakor megjelenik a leányánál, azt egy különösen e célra készített drága fésűvel megfésüli, mi közben arca mondhatlan örömet sugárzik, s nagy haladásra mutató ügyességet fejt ki, úgy hogy a kisasszony szerint valódi szerencsétlenség lett volna megengedni, hogy a lord agyonlöje magát. A lord azonban szilárdan áll szava mellett; mióta a leányt fésüli, egyetlen szót sem szól még hozzá. Midőn fodrászi dolgát elvégezte, a kandalló márványára teszi a guineet, némán meghajtja magát s eltávozik. Még nem unt bele, sőt ellenkezőleg növekedő gyönyörrel, hévvel és szenvedélyvel üzi fodrászi mesterségét. Hanem ennek is rendes vége lesz: utóbb is házasság fog belőle kifejlődni.

— **Népszámlálási adoma.** Mult 1857-ik év nov. 1-én az egész országban megkezdődött a népszámlálás, következésképen Szatmármegyében is. Eljutván a népösszeíró bizottmány a nevezett megye X. helységébe, a mint az összeírás végbement, utójára a falu végén lakó néhány cigánycsaládra jött a sor. Egy cigány előállítván kérdi a szolgabíró, hogy hívják? — Erdős

János, szolgálatjára; felel a cigány. — Hány gyermeked van? — Kettő istálom; egy fiu, egy lány. — Hogy hívják a fiut? — Mint a fánki kisbíró, kirem alásan, tekintetes szolgabíró uram. — Hát a fánki kisbíró hogy hívják? — Vihodnyi László, istálom; osztán hát a kisbíró a keresztapja s megparancsolta, hogy az ő nevire kereszteljem a fiut. — Bolond! mond a szolgabíró — akkor hát Erdős László a fiad. — Nem az, kirem alásan, hanem Vihodnyi László, a hogy a keresztapja parancsolta, úgy tessék beírni. — El nem lehet a cigánynyal maig sem hitetni, hogy az ő fia Erdős László, nem Vihodnyi László.

* * **A dalárda** igen hasznos egylet azok számára, kik otthon papucskormány alatt élve, nem mernek beszélni, de mégis szeretnék mutatni, hogy ők is beleszólnak.

* * **Helyes ok.** Hol jutottál ez uj kalaphoz Jancsi? — „A kalapos boltban.“ — Hogy volt? — „Nem tudom én; mikor elhoztam, senki sem volt a boltban, a ki megmondhatta volna.“

* * Sok fiatal ember teljesen hasonlít a kéményhez: füstöl, de nincs tüze.

Színházi napló.

Péntek, jan. 22. Uj szereposztással. „Este és reggel.“ Eredeti vigjáték 3 felvonásban. Irta **Kövér Lajos.**

Szombat, jan. 23. „Troubadour,“ opera 3 felv. **Verditől.** Kaiser-Ernstné asszony föllépte.

Vasárnap, jan. 24. Lövészegyleti alarcos bál.

Hétfő, jan. 25. **Rubinstein** második hangversenye. Ezt megelőzte „Robin orvos“ vigj. 1 felv. A ház ismét szinig tele; a tetszésnyilatkozatok ismét viharosak, mellyekkel az orosz zongoraművészt közönségünk üdvözlé.

Kedd, jan. 26. „Hunyady László“ opera 4 felv. zenéjét szerette **Erkel Ferencs.** Kaiser-Ernstné assz. föllépte. László királyt ezuttal **Bratka** énekelte, több jó igyekezettel, mint szerencsével.

Szerda, jan. 27. „Katalin a rablóvezérnő“, ballet 5 felv.

Csütörtök, jan. 28. **Rubinstein** utolsó hangversenye. Ezt megelőzte „Ő nem féltékeny,“ vigjáték 1 felvonásban.

Szerkesztői mondanivaló.

1663. **Pápara.** Bár kissé nagyobb és tisztább volna a rajz, de tán így is boldogulhatunk vele.

1664. **P-Szelo.** Ag. M. — Csak maradjon az a nagyon is mulatságos cikk otthon a disznótor párolgó kolbászai s tölt kancsói között.

1665. **Vágvölgyi.** A tájleírásokat kaptuk s adni fogjuk. Magán levelünket vette ön?

1666. **Dömsödre.** Az újabb rajzok igen becsesek, s örömet adjak azokat annak idejében. Ajánlatát szívesen vesszük mindenkor. A szivesség viszonzása részünkről nem fog elmaradni.

1667. **Egerbe. B. B. J.** — A „mohácsi csatakép“ rajzát (Thann Mór festménye után) a Vasárnapi Ujság mult évi 38. számában közöltük.

1668. **Bucsudal** (Egy lak áll nem messze innét). Nem közölhető.

1669. **Kopacsra Fábán urnak.** — Miután önnek a Politikai Ujdonságok mult évi 52. számában, a vörösmarti rablást illető tudósítása, a Pol. Ujd. ez évi 3. számában más kéz által ugyan, de az ön újabb tudósításával lényegben megegyezőleg, helyreigazítva már megjelent: ez utóbbit mellőzendőnek véljük. Abban igaz van önnek, hogy hirlapi tudósítások törvényes vizsgálatoknál bizonyító próbákul nem vehetők. A bíró lássa, mit s mennyit használhat azokból.

1670. **Az igazság felemeli a nemzetségeket** stb. (és ismét két nyilvesszó s ismét egy egész sűrű ivnyi levél in folio.) Istenem, Istenem! mit vétetett önnek az az „érdemes szerkesztő ur“, hogy oly nagyon szereti olvasmányával ellátni?

1671. **A szekely adomak** közül a kevésé ismerteket használni fogjuk. — Azt kérde ön, mellyik a legolvasottabb lapja Kolosvárnak? Tudunkra a „Kolosvári Közöny“-nek van több olvasója, mint a „Magyar Futár“-nak — több lap ott most sincs. — A példány iránt csak később szólhatunk.

1672. **Atyai ház** A borralaló bizonyos; meglesz. Fél század volt mondva első szóra. Utána leszünk.

1673. **Sarbovárd. N. S.** — A „közmunkaerő kiállítás rendszerről“ szóló cikk igen homályosan van írva; csak annyit értettünk belőle, hogy az alsó-szentiványi pusztaközség eljárása meg van benne dicsérve s mintául felállítva.

1674. **Kis-Körösré.** Önöket a hirlappályeg és fölemelt ár nem riasztotta vissza, írja ön; teljes számmal mind megérkeztek. Legyen érte tisztelet, becsület a nehéz időkben. Ön úgy hiszi, hogy máshonnan sem maradoznak el. Még mi nem vagyunk illy boldogító hitben. Ámbár naponként szállingóznak még mindig az elkésettek, de kiadóhivatalunk azt mondja, hogy bizony sokan hiányoznak még a mi régi kedves vendégeink közül. Nem verbuválunk senkit, de száz oknál fogva szívünkbelől sajnálók, ha laukadni látnók a nemes buzgalmat. Az utóbbit nem is hiszszük, s a pénztelenség multával itt is melegebben fog sütni a nap.

1675. **J. L. urnak.** Komolyan szólottunk volt s épen nem elutasítólag. Ha időnkkel szabadabban rendelkezhetnénk, magunk is örömet nyujtanánk segédkezet az érdekes tárgyban. Így azonban kérünk kell ont, hogy valamely elismert nyelvtudósunkkal tegye ön magát érintkezésbe.

1676. **Debreczen K. K.** — Köszönjük a küldeményt. — Figyelmeztetjük ont, hogy Világosvárt már bírjuk, még pedig épen ontól. A másik ígért tárgyat igen szívesen vennők.

1677. **Nöcsel.** A hitelességet kétségbe nem vonjuk, de mégis kissé nagyon is pongyola, krinolintalan esemény. — A szamosközi híreket elvárjuk.

1678. **A beduin boszuja.** Keressük számára a helyet.

1679. **Commentár a községi előjárókhöz.** Várjuk vele a kilátásba helyezett szükségességet.

1680. **Obajtásom.** Nem keresztényhez illő obajtás. Nem illik oly kegyetlenül megátkozni szeretőjét.

1681. **Bucsudal.** Hogy mért van bezuzva galambjának az ablaka, nem írta meg ön sem versében, sem levelében. A szerencsétlenség oka egyeb nem lehetett, mint az, hogy rimet találjon ön e szóra: **nyulva.** Pedig zuzva és nyulva még kalapács alatt sem nyulik rimmé.

1682. **Milyen búsan.** Az a szél, melly önnek a versében zug, kikapta kezünkbelől azt a papirost, mellyre ez a vers írva volt. Alkalmast visszakiváncozott születéshelyére.

1683. **Ez a világ gonosz világ.**

Ez a vers megnebantsvirág.

1684. **Lemondok rólad.** Becsüljük érte.

1685. **Miert élek én?** Tán azért, hogy verseket írjon? Nem.

1686. **Juliskához.** Kérjük a vezetéknevét is, különben nem kézbesíthetjük.

1687. **Bús vagyok én.** Tudja ön azt a nótát:

„Ne szomorkodj“, légy vig,

Nem lesz ez mindég így.

1688. . . . hoz. Mutatványul közöljük az utolsó strófát:

„És

Éretted a szerelmi küzdés

Szívemben, mint a tenger olly nagy . . .

Hogy vagy?“

Köszönjük kérdését; csak megvagyok valahogy.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	☉ Nap-		Izraelit. naptár	☾ Hold-		
			kelet	nyug.		kelet	nyug.	
Január — Február			Jan. (6)		6. p.		6. p.	
31 Vasár.	Septuages.	C Sept.	19 E Sept.	7 29	5 0 16	7 45	8 41	
1 Hétfő	Ignác Efr.	Brigitta	20	7 27	5 1 17 Ezech.	9 1	8 53	
2 Kedd	Gyert. B. A.	Gy. B. A.	21 Max	7 27	5 2 18	10 12	9 8	
3 Szerda	Balázs püsp.	Balázs	22 Timoth.	7 26	5 3 19 Ezech.	11 22	9 23	
4 Csütört	Corsini And.	Veronik.	23 Kelem. p.	7 25	5 4 20	* *	9 39	
5 Péntek	Ágota szüz	Lehel	24 Xenia	7 23	5 6 21	0 33	9 56	
5 Szomb.	Dorottya sz.	Dorottya	25 Gergely	7 22	5 7 22 Sab.	1 24	10 18	
			Holdnegyed: ☾ Utolsó negyed 5-én 10 óra 32 perczkor este.					

TARTALOM.

Gróf Radetzky (arczkép). — Dezső vitéz. Thali Kálmán. — Mint lón vagyonos emberré ifjabb Adorján Péter (folyt.) Pálffy Albert. — Egy régi magyar zászló (két rajzzal). — Bács várromjai (képpel). — Csallóközi uti-képek (folyt. képpel). — Uralkodó planéta és időjárás jósolatok (vége). Brassai. — Lavottának van emlékköve. — Tárház: Kakas Márton imitt amott. A debreczeni színvilágból. Földrengések hazánkban. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Mi ujság? Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI ÚJSÁG

POLITIKAI UJDONSÁGOK

1858-diki első félévi folyamára.

Előfizetési ár:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokkal (Buda-Pesten házhoz hordva vagy vidékre postán küldve):

Egész évre 8 ft.

Félévre (január—juniusig) 4 ft.

Negyed évre (január—mártiusig) 2 ft.

Csupán Vasárnapi Ujság, félévre 2 ft. 30 kr.

„ „ „ egész évre 5 ft. — kr.

A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik. — Tíz előfizetett példányra egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadóhivatala
(Pesten, egyetem-utca 4. sz. a.)

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.